

VIGILIA

IV. ÉVFOLYAM
1938 MÁRCIUS

TARTALOM:

MAX MELL: Játék az apostolokról.

Mai történet egy felvonásban.

KÉZAI BÉLA: Morus Szent Tamásról.

JACQUES MARITAIN: A belülváló élet.

PETER WUST: A nő metafizikai hivatása.

SEMJÉN GYULA: Fónagy Tamás karácsonya.

HARSÁNYI LAJOS: Halotthoz.

ANGELUS SILESIVS: Csak Jézust kívánja.

RUYSBROECK: Mint a méh...

HORVÁTH BÉLA: A magánosság balladája. — Nem éltem, csak mozogtam.

JACOPONE DA TODI: Lauda XCI.
KOLOSSVÁRYNÉ DARÁNYIELLA: Olaszországi utam.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG:

Horváth Béla: Aquinói Szent Tamás a zsarnokságról. — Munkások.

POSSONYI LÁSZLÓ SZINHÁZI SZEMLÉJE

MAGYAR KÖNYVEK: Horváth Béla: Üldözni fognak titeket.

Possonyi László: Zúgó Márton. — Nagy Tamás: Előjáték.

IDEGEN KÖNYVEK: Chesterton: Aquinói Szt. Tamás. — Henri de Montherlant: Agglegények. — Margaret Mitchell: Elfújta a szél.

SZERKESZTIK:

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

VIGILIA

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR, MÉCS LÁSZLÓ, ARADI ZSOLT

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTIK

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik évente tízszer, havi

80-100 oldal terjedelemben

A Vigilia legközelebbi száma 1938 húsvét ünnepére jelenik meg.

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre :
Romániában 400 lei, Csehszlovákiában 60 ck, egyéb külföldön 12 pengő.

Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizománys: Cserépfalvi, Budapest, IV. kerület, Váci-utca 10. szám.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Rákospalota, Horthy Miklós út 97.
Telefonszám: 2—952—03. Postatakarékpénztári csekkszám: 20.668.

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az IBUSZ pavillonjaiban

MAX MELL:

JÁTÉK AZ APOSTOLOKRÓL*

(Az öregember visszatér a függöny mögé, amely nemsokára szétnyílik és egy szegényes, apró parasztszoba tárul elénk. Jobbról és hátul ajtók látszanak. A középső ajtó a tornácra és onnan a szabadba vezet, a jobboldali a konyhába. A két ajtó között a sarokban hatalmas banyakemence. A másik sarokban néhány szentkép alatt súlyos festetlen tölgyfaasztal, amely fölé kis petróleumlámpa ontja fényét. Ott ül Magdolna, a kis unoka és olvas. Száját mozgatva és ujjával a sorokat követve silabizálja a bibliát. Az öreg ember kucsmáját a balkézzről eső ágyra teszi, botját a sarokba támasztja, hangját megváltoztatja és most már ő a nagyapa.)

NAGYAPÓ

Megint itt ül a bibliánál,
Jobb szereti minden munkánál,
Ha ezt olvassa mozgó szájjal,
Minthogyha méz csorogna átal
A betűkön, szürcsöli csendben.
De mit is tenne télidőben,
Mikor a munka itt kevés,
Meggzúnik a jövés-menés,
Egymagam is eligazítom,
Bár sok évtized súlya nyom;
Ó meg rögtön könyvéhez ül
És olvas rendületlenül.

MAGDOLNA

Az iskolában nem szerettem,
Tanítóm sem szeretett engem,
Keserves volt az olvasás,
Az ábécé, a magolás.
Tőle tanulni nem akartam,
Hazáig könnyek közt futottam,
Ha megszidott vagy rámütött;
Minden betű felém bökött,
Szarvával szúrt, elüldözött,
Az S betű kigyózva jött,
A Z szúrósan zümmögött,
Az R ökölként ráammeredt,
Az M soklábú szörnyeteg,

* Februári számunkban közzétük Max Mell *Játékának* prologusát. A drámát, mely az osztrák irodalom egyik legszebb költeménye, most egész terjedelmében kiadjuk Possonyi László átültetésében. Ez a mű a salzburgi ünnepi játékok egyik legfőbb attrakciója volt, májusban pedig nálunk is színpadra kerül a Magyar Színházban.

Almomban is kíséretett...
Egyszerre aztán vége lett
A zűrzavaros háborúnak,
Most, hogy előttem sorakoznak
Hadseregképen a betűk,
Barátom lett mindegyikük.
Enyém e nyalka hadsereg,
Meghódít távol földeket,
Ismeretlen világokat
Közelbehöz, élémberak...
Mily ostoba sokszor a gyermek.

NAGYAPÓ

De hisz az egész történetnek
Végére jársz te már maholnap.

MAGDOLNA

A végére senki se juthat,
Már-már negyedszer kezdem el
És mindig jobban érdekel.

NAGYAPÓ

Hisz már betéve tudhatod...

MAGDOLNA

Hát van-e annál szebb dolog,
Ahogy az Üdvözítő jár-kél
Szerte a szegény embereknél
És áldást szór mindenkire,
Vakra, bénára, vezeklőre
S megfogannak a szent igék

NAGYAPÓ

Hogy mihamarabb elfelejtsék...

MAGDOLNA

Fejét balzsam illatosítja,
Hajkorona lábát szárítja,
Nagyapó, ez csodák csodája
És mért ne lehetne így máma?
Ha egyszer így volt: nincs is vége,
Én azt hiszem, ahogy ígérte,
Népétől el nem fordula.
Talán csak tegnap szállt a sirba
És holnap újra itt terem...
Ha így lenne, én Istenem,
De szép is lenne!

NAGYAPÓ

Gyermekeim
Nem számolsz a korral, szegényen

Mi tévők lennénk, ha kopogna
Sereg tanítvány szállást várva
S asztalunkhoz akarna ülni?

MAGDOLNA

(örvendezve)

Be tréfás vagy ma nagyapi!
Nálunk szénában nincs hiány,
Elalhatnék itt mindahány!

NAGYAPÓ

(jókedvűen)

Ha fel nem is jegyezte írás
Megtörtént ez is bizton, mint más...
De hadd lám, eszed jól fog-e:
Volna mindnek mit ennie?
Nagy útról jöve, éhesen
Mit adnál nekik, kedvesem?

MAGDOLNA

(buzgalommal)

Nagyapó, játék volna csak!
Tányér leves mindig akad,
Kenyér is és jó lángost sütnék
(nagyapó fejét rázza és hunyorog)
De te csak tréfálsz? Mit akarsz még?

NAGYAPÓ

Minden megvan könyvedbe írva.

MAGDOLNA

(iskolásan)

Ez a kánai lakoma,
Bor és kenyér. — Kenyerünk volna...
De nincs borunk. Jézus búsulna,
Mit adnánk annyi szomjas szájnak?

NAGYAPÓ

És mikor ötezren valának
És öt kenyérrel jóllakának?

MAGDOLNA

(boldogan)

Te is hiszel Jézus szavának!
Mit gondolsz, megtenné-e újra?

NAGYAPÓ

Hogy kimenjen a sivatagba?
Akkor csak könyörögni kéne:

Megváltónk, éhes a föld népe,
Mintsem hogy minket emésszen fel,
Tartsd őket te el élelemmel.
És ő imáját ismételve
Feltekintene a nagy égre,
Megtörné sovány kenyerünket,
Miután már áldásért esdett
Az Atyától, az ég Urától —
S követve sok apostolától
Bőség és tárt kapuk fogadnák...

MAGDOLNA

Ó jaj, az emberek be csúnyák!

NAGYAPÓ

Miért? Mi nincs kedvedre ebben?

MAGDOLNA

Hogy nincsen hit az emberekben
A csodára nem kéne várni
Csak amit kaptunk, odaadni.
Nem szűkölködve a malaszttal
Megterülne itt minden asztal,
Kéretlenül és számolatlan
Szétszórónánk mindent, ami megvan.
Mit dugdosni és fősvénykedni,
Számolgatni, holnapra lesni?
Az éhezőt be kell fogadni
S a másnapot Istenre hagyni!

NAGYAPÓ

Koldusbotra jutnál, te dőre

MAGDOLNA

Szeretetet tanuljunk tőle,
Csak így leszünk méltók nevére
A számolatlan égi bérre.

NAGYAPÓ

Kifosztva mihez fognál másnap?

MAGDOLNA

Mennék, amerre két szem láthat.

NAGYAPÓ

Éhezve, fázva, roskadozva?

MAGDOLNA

Jézusnak sem volt könnyebb útja.

NAGYAPÓ

Igazad van tán — csacska gyermek...

MAGDOLNA

Csak látnám már, hogy erre jönnek.

NAGYAPÓ

Igen, csak ne épp tizenhárman...
De messze mentünk a tréfában,
Ez bűnbe ránt, mit nem szeretnék;
Nálad az élet még csak játék!
Még dolgom van az istállóban...

MAGDOLNA

(szolgálatkészen)

Megyek...

NAGYAPÓ

Olvass tovább nyugodtan
Csak az Urat hagyd bent a könyvben,
Zavarni nem jó őt szünetlen
Gyökérként ő is mélyben nyugszik,
Csöndet kíván, titkon gyarapszik,
Hogy szép lombot s virágot hozzon...
De kitakarni kár, ha mondom.

MAGDOLNA

Mit te mondasz, mind színigaz.

NAGYAPÓ

(kimentében)

Igaz, hogy télre jön tavasz.

MAGDOLNA

(Egyedül marad és ismét elmélyül a könyvben. Kis idő múlva felnéz és fülelni kezd, majd újra tovább olvas. Rögtön ezután azonban felretten, figyel és maga elé beszél.)

Ki jár itt kint a ház előtt,
Nagyapó erre ment előbb,
Ez hát nem ő, itt többen vannak...
Ki indul most fel a havasnak?
Favágók? Mi dolguk lehetne?
Csizmájukat most dörzsölik le...
Vadászok? pihenőt keresnek?
Bejönnek! Istenem segíts meg.

(Felkél és a középső ajtó felé megy, az ajtó azonban feltárul, közben két ember jelenik meg benne. Az első magas és karcsú, halvány, szakálltalan arc; gazdája kopottas sportruhát visel, amelyre rövid bundát húzott. A másik kisebb, vaskosabb, vöröses szakáll körüli arcát. Ez sárgásbarna régi orosz katonazubbonyt és lábszárra csavart gamásnit visel. Hátizsákosan, bottal jönnek mind a ketten.)

ELSŐ VÁNDOR

(Ahogy belép, elvakítja a fény és hunyorog, majd kisvártatva megszólal)

Kislány van itt...

MÁSODIK VÁNDOR

Nincs mitől félned,
Nem gyűjtjük rád a fedelet...

MAGDOLNA

(bátlan)

Mért gyűjtanátok?

ELSŐ VÁNDOR

Csak szállásért
Kopogtatunk. Az este itt ért,
A nagy hóban se út, se ösvény
(A lámpára mutat)
Parányi fény csak, pislá, fösvény
(Társához)
Ajtóra nézz, mert kihül a szoba.
Ki van még itthon?

MAGDOLNA

Nagyapa.

ELSŐ VÁNDOR

Más senki?

MAGDOLNA

Igy élünk magunkban.

ELSŐ VÁNDOR

S a szomszéd?

MAGDOLNA

(Legyint)

Messze e vadonban.

MÁSODIK VÁNDOR

Tovább megyek tán, azt hiszed,
Mikor itt minden oly meleg?
(Ledobja hátizsákját és a kémence padkájára ül)
Majd megmelegszen itt a padkán.

ELSŐ VÁNDOR

A nagyapád megtűr talán,
Bár rideg lett a nép nagyon.

MAGDOLNA

Nagyapa nem! Rögtön hívom.

MÁSODIK VÁNDOR

Hol alszol?

MAGDOLNA

A konyhában.

MÁSODIK VÁNDOR

És ő?

MAGDOLNA

Az ágyban itt.

MÁSODIK VÁNDOR

Ha jön is késő

Feküdjünk itt le kérleletlen,

Te meg mondd meg: Itt alszunk ketten.

— Dobd le a bundát.

ELSŐ VÁNDOR

Igy lesz helyén.

Nagyapád tán mégis keresztény

S kopogtat két felebarát...

MAGDOLNA

Otthonra lel.

ELSŐ VÁNDOR

Mondd, nincs apád?

MAGDOLNA

A háborúból nem jött vissza.

ELSŐ VÁNDOR

Anyád?

MAGDOLNA

Az Úr őt is magához hívta

MÁSODIK VÁNDOR

Az Úr...! Na jó, ne ácsorogj hát,

Hozz enni és hívd a nagyapád.

Egy kis tej-vaj akad talán?

MAGDOLNA

Oh, tejbe-vajba nincs hiány,

Kis borjúnk van.

MÁSODIK VÁNDOR

Itt maradunk hát,

De mozogj már, az angyalát.

(Magdolna kimegy, az első vándor leveti hátizsákját és kabátját és fűrkésző szemmel néz szét a szobában. A második vándor a kemence padkájára veti magát).

MÁSODIK VÁNDOR

Cudar út volt ez felfelé,

Minden tagom sajog belé.
Bolond fővel felkapaszkodtam,
Hogy gaz kutyákkal találkozzam,
Kik koncukon morogva rágnak,
Ha enni adnak, legyaláznak,
Sunyi, ravasz pofával lesnek,
A gögtől majd szét nem repednek,
Mert a hasuk nem orgonázik.
Ezer évben egyszer, úgylátszik
Bevált nekik a számadásuk
S kárörömtől hizik a májuk.
De minélkülünk számítottak,
Minket becsaptak, kiraboltak,
Most megfizetnek ők is nekünk,
Csizmánkkal a torkukra lépünk
Kiirtjuk őket sorra-rendre,
Beeresztjük vérük a földbe,
A földbe, mely mindenkié,
Nemcsak ezé s nemcsak azé.
Majd más világ virrad fel akkor!

MÁSODIK VÁNDOR

Ne kiabáld el virradatkor
Hisz felkél úgyis az a nap;
Most másra jó a pillanat.

MÁSODIK VÁNDOR

Hogy-hogy?

ELSŐ VÁNDOR

Jól kezünk ügyébe esnek,
Kislány, öreg nem ellenkeznek.

MÁSODIK VÁNDOR

Hát te benne vagy?

ELSŐ VÁNDOR

Mit gondolsz rólam
Hiába jártatom a szájam?
Kimondottuk: Mindegy ki legyen.

MÁSODIK VÁNDOR

Persze, — de sohse tettél ilyent...
Azt hittem, ha asztalhoz ülsz,
Elálmosodsz, elnehezülsz.
Tévedtem hát...

ELSŐ VÁNDOR

Nem ismersz engem,
Valamit ha fejembe vettem,
Késhegyre is kiállok én.

MÁSODIK VÁNDOR

Igaz, hogy itt nincs sok remény...

ELSŐ VÁNDOR

Szegény népek...

MÁSODIK VÁNDOR

Borjú, téhen

Neked kevés? Hát a sok szekrény?
Mi mindent halmoztak fel ebben,
Hisz mozdulni sem tudnak innen.
Ha majd végeztünk velük itt,
A hátizsákunk megtelik.

ELSŐ VÁNDOR

Döntsük el hát, mitévők légyünk,
Az öreggel csinján beszéljünk,
A kislánynak mesélj vidámat,
Igy rosszat egyik sem gyaníthat
A kicsivel ne légy heves...

MÁSODIK VÁNDOR

Te még azt hiszed, érdemes?
Mindegyikünk így kezdi el,
Szép szavakkal, pukedlivel...
Oroszföldön gyors végre mentünk,
Mi biz' nem sokat egyezkedtünk,
Téged megzavart a sok regény,
De kurtább úton járok én.

ELSŐ VÁNDOR

Tán én megfontoltabb vagyok,
Kicsit lépek és nem nagyot.
Ha az öreg megkedvel minket
És meghallgatja vicceinket,
Előhúzod az üveged
S megkínálsz az öreget.

MÁSODIK VÁNDOR

Az enyémből rendelkezsz?

ELSŐ VÁNDOR

Ilyen helyen kéznél a fegyver!
De ha jól kortyol belőle,
Hamar megoldódik a nyelve,
Elindít egy vadászmesét,
Megmutatja a fegyverét
Nálam marad a puska és
Elmarad a lövöldözés —
Hogy könnyűszerrel célhoz érjünk,

Fontos, hogy egyformán beszéljünk
És ne hazudjunk túl nagyot.
Ha azt mondjuk, hogy orvosok
Vagyunk, majd megbíznak bennünk

MÁSODIK VÁNDOR

(nevet)

S hathatós lesz a gyógyszerünk.

ELSŐ VÁNDOR

Ha hókuszpókusz kell nekik,
Nálunk könnyen meglelhetik.

MÁSODIK VÁNDOR

S ha a nevünket kérdezik?

ELSŐ VÁNDOR

Azt bizonyára nem teszik.
De ha éppen nevet akarnak,
Hadd tartsanak apostoloknak,
Igy majd még jobban megbecsülnek.

MÁSODIK VÁNDOR

Higgyenek engem hát Péternek,
Az emberek itt jámborok,
Még kézcsókot is kaphatok.

ELSŐ VÁNDOR

Először is jól megmelegszünk,
Jóllakunk és körültekintünk,
Hogy jól beszélt-e a kicsi,
S nem lappang még itt valaki.
Ha itt az óra, végzünk velük,
Aztán felgyújtjuk házuk, csűrük.

MÁSODIK VÁNDOR

És így tovább majd országszerte

ELSŐ VÁNDOR

(*Miután a konyhaajtó megnyílik*)
Az őreggel most ne beszélj te.

NAGYAPÓ

(*belép Magdolnával*)

ELSŐ VÁNDOR

Hivatlanul törtünk házadba,
Megkérünk hát, jószívű gazda
Szállást adni ne sajnálj nekünk,

Hajnal óta szerte tévelygünk
És nem találjuk meg a hágót.

NAGYAPÓ

Vándornak nem mutatok ajtót
De hogy mertetek útra kelni?
Merő hó minden, út meg semmi?

ELSŐ VÁNDOR

Ha lámpád fénye nem int nekünk,
Még most se tudnánk, merre mégyünk.

NAGYAPÓ

Istennek hála hát, hogy égett,
Nem is ismerve a vidéket,
Mi is volt hát utatok célja?

ELSŐ VÁNDOR

A hágon át le a városba
S a kórházba akartunk menni...

NAGYAPÓ

Betegek vagytok?

ELSŐ VÁNDOR

Bajunk semmi,
Inkább mi keressük fel őket,
A nyomorgókat s szenvedőket.
Hogy a bajt gyökerében írjuk
És a világot meggyógyítsuk.

NAGYAPÓ

Tanultok is hát éjjel-nappal.

ELSŐ VÁNDOR

Tele a világ jajjal-bajjal,
Ezt gyógyítnánk, a betegséget
Mit módszerünk csontig kiéget
S megújul bár nyomába testünk,
Kezdetben így sok sebet ejtünk.

NAGYAPÓ

Igy van ez minden orvoslásnál,
Csak tudni kell, a baj hol bújkál.

ELSŐ VÁNDOR

Orvoslásunk egyéni bár,
A bajra bizton rátalál
S ha nem is ébredt rá még senki,
Biztos, hogy siker követendi.

NAGYAPÓ

És állatnak is jó e szer?

ELSŐ VÁNDOR

Minden élet gyógyít, nevel.

NAGYAPÓ

Üljetek hát le, merről jöttök,
Mi szél hajtott a nagy hegyek közt?

ELSŐ VÁNDOR

A vasútról a völgybe értünk,
A parasztok közt körülnéztünk.
Rossz világ jár ma odaki,
Hiába kér ma valaki.
Tán itt fent is kopogtattak már.

NAGYAPÓ

Nálunk itt fent ember alig jár,
De sokat lent se kaptatok,
Látom, lapos iszákotok.

ELSŐ VÁNDOR

Ridegek ma mind a parasztok,
Éhes vándor nem kedves nékik,
De itt fent tán még másképp dívik.

NAGYAPÓ

Bizony, bizony, így van ez éppen,
Van sok jó ember lent a völgyben,
De itt fent is akad egynéhány.

ELSŐ VÁNDOR

A völgybe lent? Na, nem mondhatnám,
Fösvények, meg irigyek ott lenn.

NAGYAPÓ

Sokféle embert teremt Isten,
Van, akinek szűkebb a marka,
De ki nem számol, nem jó gazda,
Ám ti, mint állatorvosok
Kedves vendégek voltatok.

MAGDOLNA

De nem csak állatorvosok.

NAGYAPÓ

Persze, persze, mindent tudok.
Más jó ügyben is kereskedtek,
Mondjátok hát a nevetek meg.

ELSŐ VÁNDOR

Fráter János és Fráter Péter,
A világ minket csak így ismer.

NAGYAPÓ

Odalent a kórházban is?

A PÉTERNEK NEVEZETT

A városban majd mindenik.

NAGYAPÓ

Jó tudnom ezt, ha lemegyek,
Utánatok kérdezhetek,
S megtudom, a gyógyszer hat-e?

MAGDOLNA

Mikor mész a városba te?

NAGYAPÓ

Kis bolondom, nem is tudod,
Hátha újra megifjulok?
Mától kezdve már nem öregszen,
Ha kell, ifjakkal is verekszen,
Óráim majd visszafelé jár
S könnyű leszek, mint a madár.
Ismét fekete lesz hajam
S dalolok majd nagy boldogan,
Ha egyszer így hozza a kedvem.

MAGDOLNA

Jó kedved be kedves nekem,
Egész fiatal lettél máris.

NAGYAPÓ

Gyomromon érzem legalábbis.
Hát ti ketten?

A JÁNOSNAK NEVEZETT

Ideje lenne,
Hogy a világ újra születne,
És felfrissülne jól a vére,
Az idő erre már megére.

MAGDOLNA

(közbevág)

Hisz ezt meg is jövendölkék!

NAGYAPÓ

Csacsi alatt csúszik a jég,
A tűzhely meg hideg, magányos.

MAGDOLNA

Fő a leves és kél a lángos.

NAGYAPÓ

Minden legyen, úgy gondoskodj hát,
Aludni jó itt cimborák,
E nagy kemence melegében;
Dícséritek majd elmenőben
S azt mondjátok: Be jó is volt ott

MAGDOLNA

Majd behozunk két szalmazsákot,
Bikkfalombbal szoktuk kitömni...

NAGYAPÓ

Hol is vannak, meg kell keresni...
(*kimegy*)

MAGDOLNA

Bikkfalombon jó ám a fekvés,
Anyám leverte a betegség
S nem sebesedett ki a háta.
A szalma is jó, csak a zsákja
Mindig poroz, hullik pelyvéjé.
Szeretném, ha kettőjük ágya...

JÁNOS

(*közbevág*)

Majd megleszünk. Hány éves vagy te?

MAGDOLNA

Tizennégyet töltöttem már be...

JÁNOS

Neved?

MAGDOLNA

Mária. — De teszek a tűzre.

(*zavartan kifut a konyhába*)

PÉTER

Mit kérdezed? Szíved fáj érte?

JÁNOS

Ilyesmire ki ér rá mostan?
Ha felmérem úgy gondolatban,
Szívem jóformán meg se dobban.
Kioltunk néhány pislalángot
S művelünk sok nagy fontos dolgot.
Az öregtől mit veszek el?
Néhány évet? Hát melyik ember
Nem önti el feles borát,
Mikor leteszi poharát?
És a kislány? Hány búzaszem vész
Vetés közben, nem hozva termést.

Kinek fontos? Ki gondol rája?
És az életharc vad csatája
Hány csírárt öl meg minden percen?
Mi egy élet, ha így lemérem
A világ mérlegén az árát?
Hátha mi láttuk volna kárát?
Hogy itt állunk, ez kész ítélet:
Elsősorban miénk az élet,
S az életnél mért lennénk jobbak?

PÉTER

Kik bölcsekednek, boldogabbak.
Irigyelnem kellene téged,
De ismerek egy bölcseséget:
Ha van valakid, asszonyfajta,
Hozzád illő, nem holmi dajka,
Kit segítsz úgy hébe-hóba,
Ilyesmikről ne beszélj néki,
Ne bölcsekedj, mert rosszra véli.
Különös ebben minden asszony,
Hogy az ember nekik szavaljon,
Azt szeretik s büszkék is erre,
De egy ponton túl egy se merne
Lépni, ha mégoly bátor is;
Nekem is van egy, a Julis...
Jól tudja már, hogy mi a teendő,
Hogy mit hoz nekünk a jövőndő,
Mégse mondok el néki mindent,
Ha megtudná, mi történt itt fent,
Hogy ártatlan lány vére freccsent,
A jó kedve elszállna menten.
Igy, ha nem tudja, honnan cseppen,
Amit hozok, jól élünk ketten...
Érted te ezt, hisz néked is van...

JÁNOS

Nincs.

PÉTER

No persze nem ilyen-olyan,
Hozzád illő finomabb fajta,
Ki a nevét titokba tartja
S csak neked nyílik a kilincs.

JÁNOS

Mit firtatod, ha mondom: nincs!

PÉTER

Kinek kedvéért dolgozol hát?

JÁNOS

Be rosszul fog a koponyád!

Kiért teszem? Mit „szerelemnek”
Gügyögve, nyálasan neveztek,
Azért egyszer nem, annyi biztos.
Engem társaim célja mardos,
Elveinkért ölök, ha kell
S leszámolok mindenkivel,
Amíg felvirrad az a nap...
De nemcsak a fiainknak,
Virradjon fel nekünk magunknak!
Mindent szabad, hogy ezt elérjük,
A kisparasztot sem kíméljük
És lógni fog, ki nem hajol!

PÉTER

Vagy felesleges valahol...

JÁNOS

Az eszme mindenek felett.

NAGYAPÓ

*(Belép, óvatosan két teli tányér levest tart maga előtt s visz-
szaszól)*

Vigyázz, mert elsül a fejed.

JÁNOS

Mi az?

NAGYAPÓ

Tolvajképen lépegetek,
Hogy el ne öntsem, jöjjetek,
Használjátok jó egészséggel,
— Cívódunk mi s nem válunk széjjel
Akárha férj s feleség volnánk,
Igy fut el sok magányos óránk,
— Ó minden évrre visszavág...

JÁNOS

Mária?

NAGYAPÓ

Nem is így hívják,
Magdolna biz csak a kis árva...

JÁNOS

Nekünk azt mondta, Mária.

NAGYAPÓ

Csak Mária? No hallj ilyet!
Előttetek is kérkedett?
Kis bolond, nevetni kell rajta,
Nevét szégyelli, eltakarja.

JÁNOS

Miért? Ugyan, mit ér vele?

NAGYAPÓ

Mert ez egy bűnös nő neve,
Hát restelli bevallani.

JÁNOS

Előttünk lehet az, ami...

NAGYAPÓ

Lettetek vón' csak kint a konyhán,
Hogy pereg a sok szó a száján,
Nevet, kérdez, okoskodik;
Hogy ki ilyenkor utazik
S kunyhónkba bekéredzkezik,
Nem különös vendég-e vajjon?

JÁNOS

Különös vendég?

NAGYAPÓ

Abizony,
Nevetek szentként cseng előtte,
Ujjong tehát: Itt vannak végre.
Felismerte utatok célját:
Ma is járják az ország útját,
Kopogtatnak völgyön, hegyen
Krisztusnak követségiben,
Látni, parancsa él-e köztünk,
Szeretetben mennyire mentünk?
Lányom, mondtam, ne esztelenkedj,
Hagyd békében vendégeinket.
De ő felel: én jól tudom,
Kiknek készítem lángosom.
Kis bolondomnak ez a gondja,
Süss hát, amint a kedved hozza,
Mondtam; de ha e két úr apostol
S levesedbe csak belekóstol,
Moslék, azt hiszi róla menten,
Köszönd meg, hogy elébük tettem,
Mert ide sem jön több szent vendég...
Belé is szállott az ijedtség,
Régi neve sem jó hát néki,
Magát Máriaként becézi.
A lánygyerek mind ilyenfajta,
Magát kendőzi, csinosítja...
Dehát csak rajta, egyetek,
Én meg dolgom után megyek.
Megtömöm a két szalmazsákot,
Aztán a tehén után látok,
Hogy visszatérjek szaporán,
Mert sok beszélhetnékem van ám.
(kimegy jobbfelé.)

JÁNOS

No nézd, ilyet sem láthatsz máshol,
Megbutultak a babonától,
A kislány várja a csodát
S bennünk látja apostolát.

PÉTER

Ha itt neved paposan ejted,
Szentséged többé el nem rejtéd.
Hogy szent lennék, ez új nekem...

JÁNOS

Miért? Az arcod jeltelen,
S ha megnézem, bizalmat gerjeszt...

PÉTER

No én nem biznék ugyse benned,
Mert póruul járnék.

JÁNOS

Ne kerepelj,
Most már tudom, hogy kezdjük el.
A kislány csak hadd higgyen bennünk,
Kár volna őt felingerelnünk.

PÉTER

Higgyen bennünk?

JÁNOS

Kedvébe járunk,
Apostolként koptathatjuk lábunk,
Ahogy ő balgán képzei,
Kiküldetésünk mennyei:
Te Péterként a földre szálltál,
Persze, hogy János is veled jár;
Ez lesz csak a nagyszerű tréfa.

PÉTER

Nékem nem áll jól semmi móka.

JÁNOS

Hisz szakállad a legjobb kellék.

PÉTER

Ha ettől már apostol lennék...

JÁNOS

Néhány bölcs szó, mit ő kibővít
S hozzáképzeli majd a többbit.

PÉTER

És az öreg?

JÁNOS

Majd közrevesszük,

Azt hiszi, mulatságból tesszük
S oldalba is bökjük, ha kell...

PÉTER

S ha a kislány nem éri fel,
Hogy csak játszunk? Mit akarsz ezzel?

JÁNOS

Mit akarok? Gondold csak el,
Nem a kislány látott-e tisztán
Keresztül a mi útunk célján?
Végtére apostolok volnánk,
Ha másképp is tanít a szánk,
Mint azt Péter meg János tette:
A népek titkos üzenetje
Míáltalunk válik valóra...
E két ember Krisztus bolondja,
Kár volna nekik mind a szó,
Nem ébred, ki ábrándozó.
Mi új igékkel házalunk
S biztos fegyver a támaszunk.
Azt hiszed hát, hitük táplálom?
Bármit teszek s bármint is fájjon,
Világot felrázó iszonnyal:
Apostolként tettem bizonynal
S hova indultam, oda értem.

PÉTER

Szerep kell hát neked, megértem,
Biztosabban mozogsz eképen,
De rám nem illik semmiképpen:
Apostol! Ócska már e szó,
S mi meghalt, a föld alá való.
Ilyesmivel nem játszanék itt,
Hisz célunktól is messze térít...
De ha neked oly fontos ez,
Vigye ördög, kísérletezz.
Abbahagyhatjuk bármikor,
Ha a tréfa torkunkra forr.

MAGDOLNA

*(Cseréptálban lángost hoz elébük s miközben az asztalra teszi,
János szemével találkozik a tekintete. Erre elpirul és meg-
hajlik kissé. János rámosolyog és magához inti).*

JÁNOS

Ejnye kislány, mit nézel rajtunk,
Gyere csak, mondd meg, kik vagyunk?

MAGDOLNA

Azt nem tudom...

JÁNOS

Hát hogyan tudnád,
Hisz nevünket jól hallhatád,
S nem nekünk kell megmondanunk...
Sokan nem ismerik nyomunk,
Csak bámulnak balgatógon,
Mint akit a föld gondja nyom.
A te arcodból látom ám,
Hogy nem téveszt meg a ruhám.

MAGDOLNA

A Szentírás szól rólatok...

JÁNOS

S kik voltunk, maradtunk azok...

MAGDOLNA

Maguk a szent apostolok?

JÁNOS

Te magad mondád.

MAGDOLNA

Boldogok

Akik megérik e napot,
Bár megcsókolnám lábatok.
Ki volt hát itt az okosabb,
Apó? Szégyellheted magad,
Hogy kinevettél. Most neved,
Most mondd, hallgass kotnyeles!
Hisz tudtam én, egyszerű népek
Ide fel hogy is jöhetnének,
Mi dolguk lehetne itt télen...?
Ne vessétek meg szerény étkem
És a lángos se hűljön el,
Jó étvággyal költsétek el.
Hallgatok már, befogom számat.

PÉTER

Kezdj hát neki.

JÁNOS

Péter bátyámat

Illeti az első falat,
Ő kapta meg a kulcsokat,
Először há ő nyul a tálba.

MAGDOLNA

Ó, bár a javatokra válna...
Tudom ám én mért jöttetek.

JÁNOS

Ugyan miért?

MAGDOLNA

Megérezteték,
Hogy lámpám a szent könyv miatt égett
S kettőtöket e fény vezérlett.

JÁNOS

Mért jöttünk vón', ha nem evégett?

MAGDOLNA

S hátha beállít még egy vendég?

JÁNOS

Két apostol után mi kell még?

MAGDOLNA

Maga az Úr ha erre jönne...?

JÁNOS

Hát még mit nem, telhetetlenje!
Elégedjél meg csak mivélünk,
Ha égi ruhánk nincs is nekünk.
De mondd csak, a nevünk után
Hogy ismertél egyszerre ránk?

MAGDOLNA

Hisz meg van ez a könyvben írva

JÁNOS

Melyik könyv az?

MAGDOLNA

A Biblia.

János testvér, hisz maga írta
Majd az egészet.

JÁNOS

Bíz úgy van az,
Ami ott van, mind szentigaz.
S hogy jövünk, azt is ott olvastad?

MAGDOLNA

Ilyesmiről is szól a jóslat
S ha jól értem minden szavát,
Olyan is volt benne, mi fájt;
Ezért hány imát mondtam el,
Most megkérdem, mi érdekel.

JÁNOS

Helyedbe jöttünk, kisleány,

Szóban nálam nem volt hiány,
Mikor megírtam azt a könyvet,
Melyet meg nem mindenki érthet.
Sokan bíz nem lelik a nyitját.

MAGDOLNA

Magam sem ismerem sok titkát,
Pedig már hányszor olvasám.

JÁNOS

Mutasd

(Elveszi tőle a könyvet, felüli, aztán gyorsan leteszi))

MAGDOLNA

Ennél szebb könyv nincs is talán
S ahogy nővök, én úgy remélem,
Évről évre jobban megértem,
De... szabad-e kimondanom,
Mit nem értek, nem az bajom,
Titkát örömmel kutatom,
De más valami gondja nyom.

JÁNOS

Gond bánt téged? De hisz azt mondják
Elveszi ez mindenki gondját...
Hisz akkor ez a könyv vitás.

MAGDOLNA

Csak én lehetek itt hibás,
De egy mondatnál mégis érzem,
Hogy azt soha jól meg nem értem.
Itt volt... meg hogy is találjam,
A Kánai menyegző hátrább van.

(Lapoz a könyvben)

PÉTER

Előre is tudhattuk volna,
Hogy csak menyegző jóhet szóba,
Ilyesmit jó olvasni, hogy van.

MAGDOLNA

(Jókedvűen néz rá)

Jó ám.

PÉTER

Szép lehetett az ottan...

MAGDOLNA

Ott volt, mikor a bor csodája...?

PÉTER

Hol a csudába lettem volna?

MAGDOLNA

(Homlokát ráncolja)

Ez nincsen itt, nekem úgy tűnt fel,
Jézus csak később vette fel...
De mégis itt áll!

PÉTER

Lásd, nem hazudtam.

MAGDOLNA

„S hittek tanítványi legottan,”
Tehát ott volt.

PÉTER

Na hallod, bor folyt!
S Péter szereti ám a jó bort;
(Borivó mozdulattal)
Ágyúdörgés közt megtanultam...

MAGDOLNA

(Ránéz s elneveti magát)

JÁNOS

Ilyen beszéd nem illik mostan.

MAGDOLNA

(Jánost csitítva)

Ismerem én, tréfás a kedve,
Figyeli, hogy kétségbe dönt-e?

JÁNOS

Azért ne tántorulj te meg.

MAGDOLNA

Én nem.

PÉTER

Igazság mért ne lenne ebben?

MAGDOLNA

Péter testvér, el ne feledd,
Krisztus bora nem részegít meg.

JÁNOS

Okos e lány és megfelel.

PÉTER

Bor bor marad, bármint perel!

JÁNOS

Hagyd el, látod, úgyis hiába',

— Mondd meg, mi bánt a Bibliába’?
Sorain nem szoktam vitázni,
De kedvedért történjen bármi.
Mondd hát, mi bánt?

MAGDOLNA

Itt e helyen,
Ez cseppet sem tetszik nekem,
Amikor ide érkezem,
Mindannyiszor kételkedem,
S a szívemet tüskeként szúrja
Hogy Jézus az anyjával durva.

JÁNOS

Az anyjával éppen?

MAGDOLNA

Az ám,
Igy szól: „Asszony, mi közöd hozzám?”
Olvassa csak, így beszél véle,
Mikor csak annyit szólt szegényke,
Hogy nincs boruk az esküvőre.
Beszélhet így anyjával gyermek,
Megsértheti-e a fegyelmet,
Ha Krisztus is? Nem fér fejembe,
Hisz ő mindnyájunk példaképe.
Mit ő tesz, csak helyes lehet...
Mennyit gyötör ez engemet!
Bárcsak meg tudnám érteni,
Hogy Jézus itt is isteni;
De nem tudom, mit akart véle...
Én nem nyugodnék meg estére,
Ha fiam így szólt volna nékem,
Oszlassa el tépelődésem,
Hogy is történt, mondja el szépen,
Hogy írása hibátlan legyen.

JÁNOS

Istenem, én nem is tudom...
Tán tévedsz balgatagon...
Durva volt tán? Nem lehetetlen...

MAGDOLNA

Hát így is látta őt?

JÁNOS

Én nem.

MAGDOLNA

Ügy-e? És nem is volt nyers soha,
Csak itt...

JÁNOS

Mutasd, mit mond a Biblia?

Bizony, ez kissé nyersen hangzik,
Tán rosszul írták le e lakzit?
Ki feddne meg annyi nép előtt
Egy édesanyát, egy jó szülőt?
Tévedsz te tán és képzelődöl,
Olvasd csak el megint előlről,
Nem jól értetted meg, te balga,
Ki semmiségét nagyra tartja.
Mit anyja értett, más csak gyanítja,
És a szövegnek ez a nyitja.

PÉTER

Kész vagy-e már, vagy meddig várjak?
Keressen egy papot magának
És értelmet a Bibliának!

MAGDOLNA

Miattam most rossz kedve támadt...
Buta voltam... Hagyjuk ezt mára...

JÁNOS

Mit írtam, jól meg van az rágva.

PÉTER

Ugyan! Torkig vagyok már véle!

JÁNOS

Nem te tanítsz a mesterségre,
Mit mért teszek, jobban tudom.

MAGDOLNA

Fáradt, mégsem hagyjuk nyugton
S én csacska módon zaklatom.

JÁNOS

Ki hozzám fordul, nem hagyom —
Egy lélek fut bajában hozzám
Égi vigaszra áhítóznán,
S az apostol meg nem pihenhet...
Igazam van?

MAGDOLNA

Hogy kérldhet ilyet?

JÁNOS

No jó. Pontosan nézzük meg hát,
Megbántotta-e Jézus anyját?
Nézd, nem némult el ő leverten,
Hisz a szolgálkhoz fordult menten:
„Tegyétek meg, bármit mond nektek!”
Fia szaván nem bántódott meg,

Nem is volt így hát abba' sértés
Csak téged zaklat a kísértés,
Te vakmerő! Hogy jössz te ahhoz,
Hogy Krisztus szaván megbotránkozz,
Kinek tetteben nincs hiba...
Csak te képzelődsz, kis liba.

MAGDOLNA

Gondoltam én s érzem hibámat.

JÁNOS

Ládd-e, most is Péter rántkíadt
Sérteni mégsem akart ő se,
Mint a menyegző égi hőse.

MAGDOLNA

Értem én ezt s szeretem Pétert.

JÁNOS

Elvethetsz most hát minden kételyt.
Tartsd meg mindezt jól az eszedben,
S tudjad, hogy kell olvasni könyvem.

MAGDOLNA

(Mélyet lélekzik s megcsókolja János kezét.)

Most már tudom.

JÁNOS

Maradj hát csendben,
Kérdésednek eleget tettem...
S mi lenne, ha azt mondanám:
„Asszony, asszony, mi közöd hozzám?”

MAGDOLNA

Mit te mondasz, mind úgy van az,
Oktalan vagyok én, igaz,
Csak egy kis ételt készítettem,
Mit bárki megtett vón' helyettem.
S hogy Péter úr se haragudjék,
Kimegyek a konyhába innét.

JÁNOS

Nem, kedvesem, el nem zavarlak,
Kedves gyermek... jaj, hogy is hínak?
Lásd egész belezavarodtam,
Jer csak hozzám közel nyugodtan...
Mi jószándékkal vagyunk hozzád
S a te szavad mégis hazugság.
Máriának hívnak, azt mondtad,
Igaz nevedet eltagadtad.

Mire volt jó becsapni minket?
Nem téveszthetsz meg, balga gyermek.
Az igazságot tisztán látja,
Ki sok sort rótt a Bibliába.

MAGDOLNA

Oh én Uram!

JÁNOS

Ki hazudik,
Gyanus lesz az s elkerülik:
Ez minden bűnnek melegágya
S burjánt nevel, miként a trágya.

MAGDOLNA

Oh én uram, bevallom nyiltan,
Hogy én hazudni nem akartam,
Hisz Mária-Magdolna nevem,
De csak az elsőt szeretem,
A másik fele szomorít,
Bár mindenki így szólít itt.
Én viselem a nevemet,
Tisztelem védőszentemet,
Csak éppen hogy vasárnaponta
Vagyok Mária s nem Magdolna.
Krisztus anyjának szép neve
Vasárnapomnak ékszere,
Ilyenkor Mária vagyok,
Az ő neve rajtam ragyog.
S ha letelik az ünnepem,
Ismét Magdolna a nevem.
Most, hogy ránk nyitották az ajtót,
Ünneppé vált napom azonmód:
Öröm lesz az, azt gondolám,
Ha hordom ünnepi ruhám
S Krisztusnak két apostola
Örül e névnek: *Mária*.
E névvel vissza én nem éltem,
Hiúságból fel nem cseréltem,
Véle csak tisztességből éltem
S nem hogy személyem feldícsérjem.

JÁNOS

Na szép. Tehát így áll a bál:
Hozzad *e* név jobban talál...
Örülnénk mi is, ha így volna,
Hazudni bűn mégis, Magdolna.
Tetszelegni akartál ezzel,
Érd be eztán saját neveddel,
Mert terád csak ez hozhat áldást.

MAGDOLNA

Eztán sohasem használok mást,
Nem érdemlem, látom én most már,
Megmaradok a Magdolnánál,
De mert áldásról beszélt éppen,
Mondja, nem azért ért-e szégyen,
Mert hordom egy bűnös nő nevét,
Ki rám ragasztja szégyenét?
S nevének viselése közben
Bűnében én is részes lettem?

JÁNOS

Egy név miatt? Furcsa ez mégis,
Hogy gondolod? Hisz akkor én is...

MAGDOLNA

Szólt valamit?

JÁNOS

Nem fontos, bármit...

MAGDOLNA

Nem tudják sokan, ez mit számít —

JÁNOS

Hát mért hívnak így, kicsikém?

MAGDOLNA

Az ő napján születtem én.
Bárcsak beszélni tudtam volna,
Nem lennék akkor most Magdolna!
Annyi név van a Bibliába'
Mért ne lehettem volna Márta
Vagy éppen Jairus leánya?

JÁNOS

Jairusé?

MAGDOLNA

Ki holtra válva
Felkelt ismét Jézus szavára.
Kép is van hozzá.

JÁNOS

Ó, tudom...

MAGDOLNA

Akár meg is mutathatom.

JÁNOS

Hagyd.

MAGDOLNA

Felismerné őt bizton rajta,

Krisztus kezét kezébe tartja
És felkél rögtön a halott.

JÁNOS

Emlékszem már... feltámadott...

MAGDOLNA

Ezt szeretem. Be szép is volt ott.
És halott volt?

PÉTER

Olyasnak látszott.

MAGDOLNA

Olyasnak látszott, mert az is volt.
Péter testvér milyen furcsán szólt.

PÉTER

Ahogy nézzük, minden csak olyas.
Suttogni kezdték...

JÁNOS

Hallgass, hallgass!

MAGDOLNA

Tudom ám én, mit akar Péter.
Hitemben mostan megkísérel,
S figyeli, hogy kétségbe dönt-e,
Mert bután kértem: „halott volt-e?”
Mikor pedig bent áll a könyvbe
S így vita nem lehet fölötte.

JÁNOS

Mindent így hinnél?

MAGDOLNA

Igy, mi ott áll,
Bár megakadok sok dolognál,
S kérdezniem kell, nem látom tisztán —

PÉTER

Előbb másra felelj meg, kislány:
Hiszed tehát, mit könyved állít,
De megtenné-e *ma* csodáit?
Ha a halál most elér menten,
Eljönne-e, hogy felébresszen.

MAGDOLNA

Tisztára csak tőle függ minden,
De mert barátok lettünk itten,
Magukat terhelném meg véle,

Hogy terjesszék imám elébe,
S ő a halálból felébresszen.

JÁNOS

S azt hiszed, ide jönne menten.

MAGDOLNA

Szeretettel szólnának rólam
S megjelennék Ő itt valóban.
Holtomban mily szerencsés volnék,
Két apostol közt haldokolnék.

PÉTER

Igen, de ha mi ezalatt
Nem értesítnénk az Urat,
Hogy „Űristen, ott fenn a mennyben,
Halott kislány fekszik itt csendben,
Gyere, költsd fel!” Mi lenne akkor?

MAGDOLNA

Hogy tenne ilyet egy apostol?
De ha soká nem tartana,
Ittlétük megvigasztalna.
Sokáig így se lennék távol
A munkától s a napvilágtól.

PÉTER

Akad itt kés, hozd hát ide,
Próbáljuk csak meg izibe,
Hadd vágjam el a torkodat.

JÁNOS

Péter!

PÉTER

Te is szegyelhetnéd magad.
Hisz feltámasztjuk. *Ez hiszi!*
Krisztust hívjuk s ő megteszi.

JÁNOS

Nem engedem, hogy így beszélj.

MAGDOLNA

Szent Jánosom, cseppet se félj,
Hisz jó ember Péter apostol,
S én nem hinném, hogy rosszra gondol.

PÉTER

Nem gondolok? Meglátod menten.

MAGDOLNA

Ilyen próba minek nekem?
Fülem mégis sajnálnám tőle...

PÉTER

Mit?

MAGDOLNA

Egy fület többől vágott ő le.

PÉTER

Miről fecsegsz?

MAGDOLNA

Krisztusról szólok,
Ki akkor éjjel meghuzódott
Az Olajfáknak szent hegyén
S kínban vért izzadott szegény.
S védője többre mégse vitte,
Malchust, a szolgát célba vette —
Megért-e most már engem Péter?

JÁNOS

Épp hogy csak fülét nyese el...

MAGDOLNA

En kimondani nem akartam,
A tisztelet lezárta ajkam.

JÁNOS

(Péterhez)

Megkaptad mosthát te is tőle,
Nyeld el, aztán tanulj belőle.

PÉTER

En tanuljak? Most kedvem támadt,
Hogy örökre csukjam be szádat,
S holtod utánra se ígérjem,
Hogy ki feltámaszt, ide kérjem.
Nincs irgalom s kegyelem bennem,
Elvágom most torkodat menten,
S majd csak aztán töprenkedem,
Hogy ide hívjam iziben,
Vagy nagysokára, vagy soha? —
Na, mit szólsz ehez kis kofa?
Elszállt kedved, nyelved dadog?

MAGDOLNA

En akkor is feltámadok.

(Csend lesz)

JÁNOS

Hagyd abba Péter, légy okos,
Kislányt kísérteni tilos.
Legyél bármily vérengző tigris,
Tudjuk ki vagy, jól ismer ő is...

Mégsem lesz majd jó szívvel hozzád,
Ha fel nem derül rögtön orcád.

MAGDOLNA

Hagyja őt, csak hadd gyalázzon,
Nálam úgyis ő van a rováson.

JÁNOS

Hallod-e csak, rovásod volna.

MAGDOLNA

S ez épp a Malchus szolga dolga.

JÁNOS

No csak, még éppen ez hiányzott.

MAGDOLNA

Régebben is mindig ez bántott,
S csúfolódní csak azért kezdtem,
Mert Malchuson mindig nevettem,
Mikor félfüllel elképzeltem.
Ha jól suhint s kardja se csorba,
Füle fejével hull a porba.

JÁNOS

Vérszomjad ráragadt e lányra.

MAGDOLNA

Nem is hagytam volna magára
Üdvözítónket ott a kertben,
És más véget ért volna minden.

JÁNOS

Előled megfutottak volna...

MAGDOLNA

Egynek se lett vón' könnyű dolga.

JÁNOS

De ha Krisztus nem így akarta?

MAGDOLNA

Akkor is védni kellett volna.

JÁNOS

Hogy az ige beteljesedjék,
Ily áldozatra nem volt szükség.

MAGDOLNA

Akkor is, holtan, vérvesztetten,
A földre rogyva, elesetten

Tudtam volna, miért születtem
S véremet kiért ömlesztettem.

JÁNOS

Vérváltságát érted — Ő hozta.

MAGDOLNA

Ebben is megelőztem volna.
Hogy e váltság méltóbban érjen,
S inkább megöltek volna légyen
A poroszlók, mintsem átéljem,
Amit Maga át kellett éljen.

JÁNOS

Nekem kellett? — Mi gondod rája?

MAGDOLNA

János testvér, már megbocsássa,
De hisz meglátszik mégis arcán.

JÁNOS

Meglátszik, anélkül hogy tudnám?

MAGDOLNA

Látszik, hogy Jézus hiveképpen
Ott állott a kereszt tövében.
Mikor belépett, rögtön láttam,
Hogy megrendült a bánatában.

JÁNOS

Úgy?

MAGDOLNA

Mikor nevét meghallottam,
Mi rág szívéen, azonnal tudtam.
Ki ily kínokat élt át egyszer,
Nem lesz abból már vidám ember
S megtört marad mindvégre arca.

JÁNOS

Miről beszélsz? Kinek az arca?

MAGDOLNA

A borzalom, mit ott kiállott,
Hogy a kereszten felkiáltott.

JÁNOS

(Borzongva)

Mit kiáltott?

MAGDOLNA

Hallja szüntelen:

(Halkan, iskolásan, egyszerűen).

„Atyám, Atyám, mért hagytál el engem?”

(Csend)

Szegény valóban azt hihette,
Hogy már Atyja is elfeledte.
Mily szörnyű volt így mulni el...
Oh, János testvér mondja el,
Miként történt?

JÁNOS

Ugyan, mi kell még?

MAGDOLNA

János testvér, ez szörnyű emlék,
Bánkodik érte, jól tudom,
Hisz borzongok, ha olvasom...
Hát még maga, ha rája gondol,
Hisz én se válok meg e gondtól.
De boldogabb lehet-e ember,
Mint az, kit Jézus Krisztus kedvel?

JÁNOS

Engem kedvel, ki nem törődöm...?

MAGDOLNA

Amit csak tett itt lent a földön,
Leginkább csak magáért tette.

JÁNOS

Mindönk bűnét magára vette
S aki élt, mind egyként szerette.

MAGDOLNA

Mégis úgy áll a Bibliába,
Hogy mint a kedvenc tanítványa,
A többi mindet megelőzte.

JÁNOS

Bizony, kegyben álltam előtte...

MAGDOLNA

Épp magát választotta ki,
Legkedvesebb volt Őneki.
Kedvence volt, ó, boldog ember
És éppen minket keresett fel...
Olyanra többé nem talállok,
Ki hozzá ilyen közel állott;
Valamit még kérdezhetek?

JÁNOS

Felelek, ha van felelet.

MAGDOLNA

... Milyen az, ha Jézus szeret?

JÁNOS

(János, aki várakozva feléje fordította fejét, most lassan és némán elfordul, maga elé mered s azután egy kis alig észrevehető rándulással, erejét veszelve magába omlik. Aztán anélkül, hogy a két másikra ránézne, lassan felkel és egyre súlyosabban támaszkodik két öklével az asztal szélére; végül pedig Magdolna felé fordul s felbőszült pillantással, rekedten megszólal.)

Eredj innen!

MAGDOLNA

(Mintha villámcsapás érte volna)

JÁNOS

Hallottad-e?

Menj a konyhára! Vagy várj. Gyere!

Magdolna vagy s ez fáj neked?

Mától fogva más lesz neved.

A többieknek, — hisz tudod —

Egyszerűen azt mondhatod:

Egy tanítvány — tán kiválasztott —

Kit Isten ujjá megsuhintott

S Mindenható keze elért —

Más nevet adott nevedért,

S megengedte, hogy a jövőben

Mária légy s maradj te. Amen.

MAGDOLNA

(Fejét lehajtja s János keze felé akar hajolni, de ijedten tiltakozó modulatúra visszaretten és lassan, csendben kimegy.)

JÁNOS

(Egy ideig lehajtott fővel állva marad)

PÉTER

(Ültéből felemelkedik).

JÁNOS

(Mélyet sóhaj, aztán, mintha menekülne, a padkához ugrik, felkapja rövid bekecsét s anélkül, hogy Péterhez fordulna, vállára veti a hátizsákot és az ajtóhoz lép. Ott visszafordul Péter felé és fojtott hangon szól rája).

Nem érted? Jöjj! Innen megyünk.

PÉTER

(Zavartan, bizonytalanul, fojtott hangon)

Állj!

JÁNOS

(Fenygető mozdulattal)

Nem ajánlom, hogy velem szembeszállj!

PÉTER

(Hátra hőköl, majd gyorsan összeszedi a holmiját.)

JÁNOS

(Kimegy)

PÉTER

(Követi Jánost, a szoba kis időre üres marad.)

NAGYAPÓ

(Kinyitja a hátsó, középső ajtót, benéz és csodálkozva látja, hogy senki sincs a szobában s erre visszaint Magdolnának, hogy jöjjön).

MAGDOLNA

(Amint nagyapja maga előtt beengedi, mozdulatlanul megáll a szobában).

NAGYAPÓ

(Ő is belép és Magdolna mögé áll)

MAGDOLNA

(Félig Nagyapó felé fordul, kezét kezére teszi s halkán megszólal).

Eltűntek hát már szent vendégeink...?

(Fellélegezve)

Sajnálom őket... habár Istenem,
Nem maradhatnak soká egy helyen.
Nagy a világ és az emberek száma,
Nem jut sok idő egy kisleányra...
Kérdeznivalóm lett még volna sok,
De talán később még találhatok
Valakit, aki szóba áll velem...

NAGYAPÓ

(Fejét csóválva az asztalhoz lép)

MAGDOLNA

Apó, mától Mária a nevem,
Szent János adta e nevet nekem
S talán majd ki is érdemelhetem.

NAGYAPÓ

Eltűnt volna hát a két jövevény,
Alig hogy megjött, éjnek idején?
Mária, nézz ki csak a ház elé,
A hegynek mentek, vagy a völgy felé?

MÁRIA

Tiszta az éj, felleget se kél,

A sok csillag halkan zenél.
A hó ragyog, szellő se rebben...

NAGYAPÓ

S nem látod őket?

MÁRIA

Sebesebben
Ónáluknál ki járna más?
Léptük, mint csillagsuhanás,
Úgy röppen el. De hallga csak...

NAGYAPÓ

Hallsz valamit?

MÁRIA

Énekszavak
Zenéje hangzik valamerről...

NAGYAPÓ

A völgyből tán?

MÁRIA

Nem, onnan fentről...

(Felfelé néz s hosszan megáll.)

*(A függöny összezárul és nagyapó alakítója azonnal a függöny
elé lép. Most ismét kucsmával és hegymászóbotlal lép ki és
búcsúzik).*

Hadd tekintsen az ég felé,
Kilépek a függöny elé.
Arról szóljunk, „mi a szükséges”?
Van bús halál s van élet, édes...
Keresed ezt s kerülöd azt
Melyik az, mely jobban maraszt?
Egünk sokszor viharteli,
A lélek útját nem leli
S jaj, hogyha lelkünk éjjelén
Lidérc tűz villant csalfa fényt.
A Rossz sokakat megkísért,
De a Jó mindig többet ért:
Szeretet bére örök élet
Az hozta el az üdvösséget,
Ki a nagy Fénynek része volt
S szívünkön nyílként áthatolt.
Akár ifjú nyílröptű sólyom,
Amely lecsap váratlan módon:
Szívetek is célpontja lesz! —
Játékunknak a vége ez.

Possonyi László fordítása.

KÉZAI BÉLA:

MORUS SZENT TAMÁSRÓL

(MINIATÜR)

Mondják, hogy amikor VIII. Henriknek megvitték a szép Boleyn Anna kivégzésének hírét, a király, aki már kora reggel óta tenniszjátékkal szórakozott a windsori parkban, egy pillanatra meghőkölt, a labdavesztőt lassan leeresztette húsos kezéből és hosszasan törölgette arcát, talán, hogy leplezze riadt vendégei előtt, mennyire nem királyi ez a pillanat, s hogy mennyire méltatlan egy percig is a szájalomra az a ragyogó asszony, akinek kacagását és énekét nemrégén még hallották ezek a fák, s túl, azok a tisztások és kavicsos utak is, amiket most kékes reggeli köd takart.

Feljegyezték, hogy a király a fák fölött, a párás reggeli égre nézett, akár a nyúl, mert szeme apró volt, s most jól látszott, milyen piros a szemhéja s körülötte a hús, de rőt és gyérszőrű a szemöldöke is. Aztán megrezzent széles szája és fogainak korhadt sövénye mögött feltárult az a fekete úr, ahonnan fiatalon, egész Anglia öröme, egykor a bölcsesség szavai szóltak, s egy pallérozott elme nyilatkozott meg csupa gráciával:

— My lords, ezért az asszonyért kellett meghalnia az együgyű Morus Tamásnak...

Lehet, hogy aztán tovább folytatták a játékot, amiben Henrik éppúgy fáradhatatlan volt, mint a szerelemben, akár az ivásban. De az is lehet, hogy tüstént nyergeltett és vad iramban elvágtatott Chelsea felé; remegő paripáját megállította azon a zöld dombok egyikén, amely a smithfieldi vásártér felé lankásodott, majd a Themse szürke tükrén át hosszasan kutató tekintete egy fák közé bújt ház irányában, hol egykor barátja, Thomas More úr, a szerencsétlen kancellár lakott.

*

A régi Morus-életrajzok úgy értesítenek, hogy Boleyn Anna juttatta vérpadra Anglia „egyetlen ingéniumát”, az állhatatos kancellárt, aki az egyházi férfiak egész seregét megszégyenítve, mint egyetlen világi hívő, megtagadta a királyi esküt. Boleyn Anna asszonyi ösztönösséggel gyűlölte ezt a sokszor szótlan, papos arcú, sokszor finom mo-

dorú „királyi barátot”, aki szemmel láthatóan sohasem olvadt fel a barátság hevében, legalább is nem VIII. Henrik iránt, aki hangosan és széles gesztusokkal barátkozott, zsarnokian és nyűgösen. Barátkozott a maga számára úgy, hogy kegyének egyetlen megnyilatkozásaért *mindent* követelt, becsületet és igazságot is, tehát többet annál, mint amire a barátság kötelezett volna: szeszélyeinek, becsvágának és fullasztó szenvedélyeinek kritikátlan szolgálatát. Anne Boleyn, amikor még „nyeregben ült”, egyelőre hajlékony kedvesnek bizonyult, de túlhajlékonynak ahhoz, — ellentétben Morussal — hogy annak a nagy királyi gyermeknek gyanakvását egyszeriben felkeltsse. Bizonyos, hogy Thomas More néma tiltakozása erősebb gát volt az angol nép heves tüntetésekből kirobbanó tiltakozásánál s ezt a gátat eleinte a királyi barát fedezte, meg a méltóság tekintélye, amit a kancellári aranylánc jelzett, de erősítette az a hatalmas intelligencia is, amelytől a nők általában, mert eszközeikkel nem lehetnek úrrá felette, kivált az ilyen boleyn-i regényes és szeszélyes asszonyok nem, öntudatlanul elfordulnak.

A küzdelemből mégis Boleyn Anna került ki győztesen úgy, hogy kiszolgáltatatta magát Henriknek, tehát többet tett, mint amire a barátság kötelezte volna, s éppen ezért kellett elvesznie a „baráti” Morusnak. És Henrik, aki így a barátot feláldozta a szeretőért, azt hitte, hogy ez a barátság a maga részéről is „vére ment”: holott csak azt tette érte, hogy a törvényben előírt akasztás vagy felnégyeltetés helyett, kegyesen megengedte, hogy Morus Tamásnak hóhérbárd vegye le a fejét...

*

Véres fejét a smithfieldi hóhér vaskaróra tűzte, hogy lássa a szigetország minden ura és polgára: őfelségének nincs szüksége többé Thomas More eszére és bölcsességére. Az *Utópia* szerzője hiába próbált megbecsülést szerezni a humanizmus legtisztább eszméinek és a keresztény orthodoxiának ott, ahol a terror már honosabban mozgott, amióta a wittenbergi templomkapu küszöbe lett minden kazamatának, amely a londoni Towertől Erdélyig épült ebben a században. A világ ekkor ismét nyers és harcos korszakába lépett: az ördög megjelent és köpenyén egy kis tintafolttal, mely Luther kalamárisából fröccsent rá, elindult, hogy bosszúból vérét vegye azoknak, akik övükben tollat és tarsolyukban kalamárist hordtak. Orthodox

és eretnek, mindegy volt számára. Az okfejtés pókszálaiból font kötelet alázatos nyakukra és a Tanok labirintusaiból mindegyiknek megmutatta a kivezető utat. Ez az út pedig egyformán a vérpadhoz vagy a máglyára vezette őket. Azok a forradalmár írástudók, szentek és reformátorok, akiknek arcvonásait a holbeini galéria oly megdöbbentő elevenséggel őrzi, sejtettek legtöbbször az *Utópia* világáról, az ész, az igazság uralmáról, az emberi lélek lehetőségeinek azokról a szféráiról, ahová álmodozni járt a nyugtalan képzelet.

VIII. Henrik azonban a földön járt és nyugtalan lelkiismerete hiába üzte az *Utópia* ismerőseihez, hogy körükben kipihenhesse vérengzéseinek mámorát és gyümölcstelen szerelmeinek indulatait. Ezek a tüzek lassan államrezonná fagytak benne, amellyel új Anglia életét a jövőre meghatározta. Ezeknek az egeknek hívó és balga polgárait pedig lábuknál fogva rángatta le az izmos zsarnokság, és csak azokat engedte maga körül tolongani, akik a fejlődési szándékok erkölcsi igazolására vállalkoztak. A megdicsőült Ulenspiegel látomásai, vagy Albert Dürer apokalipszise tudnak csak számot adni a zavarnak arról a nagy századáról, amelyben Thomas More, ciliciummal a derekán, próbálta megélni embertelen korszakát Chelseában, a kolostorok falain kívül, honnan a feslettség kétféle embertípust kergetett ki a világba, azt, akit a meglazult fegyelem többé már nem fékezett a szélsőségek felé való rohanásban, és azokat, akik a rendet és fegyelmet ismét helyre akarták állítani. Mondják, hogy ezek közül sokan eldobták a ciliciumot, amely a rendhez vagy egy életeszményhez fűzött ezreket, de maradtak hozzá sokan hűségese: a polgári tisztségnek és a literátori céhbeliségnek világi formaruhája alatt tovább viselték ezt a jegyet, mint az életszentség és igazság jelvényét, arra sem számítva, hogy haláluk után „erről fogják megismerni őket”. Pedig az egykorú közvélemény már régen felmentette e szabály alól a kolostori élet menekültjeit, rosszalással vagy pedig cinkosan. De ha valaki szembeszállt ezzel az új életformával, úgy vészett, mint ahogy Morus Tamásnak kellett vésnie, akinek tiszta élete titkát csak a hóhér leplezte le, amikor teste már a vérpadon hevert, s talán csak a veszthely fölött keringő dögmadarak voltak éhesebbek azoknál, kik a látványosságra kíváncsian a porkolóbak dárdái mögött szorongtak, hogy lássák pusztulását egy nemes és szelid életnek.

Kézai Béla

PETER WUST:

A NŐ METAFIZIKAI HIVATÁSA

A nő nem játékszer.

A feminista mozgalom, melynek negyven-ötven év óta szemlélői vagyunk, véleményem szerint csak függvénye a nyugati kultúra talaját ingató nagy forradalomnak. Ezzel még nem akarom azt mondani, hogy ebben a női forradalomban a cél: öntudatra ébredés, a női humanitás lényének kutatása, nem lenne világos. De a mozgalom mélyén valami rendkívüli nyugtalanító jelenség rejtőzik, mert a modern nő általános állásfoglalása forradalmi tendenciát mutat, s ez hasonló azokhoz a tendenciákhoz, melyek az emberi lét lényegét támadják meg.

Először is meg akarom magyarázni és határozni, mit értek az efajta forradalmi irányzaton. Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy kétféle forradalom, vagy inkább kétféle forradalmi tendencia létezik. A történelemben találunk szükségszerű forradalmakat. Észszerű és folytatólagos fejlődés tudta volna őket helyettesíteni, s ez néha meg is történik. De tökéletes fejlődés nincs a földön: ezért keletkezik időnkint forradalom, amely hirtelen helyreállítja a régi s az új világ között a felborult egyensúlyt. Az ilyen forradalmakban a tendencia nem romboló hatású: célja az, hogy megváltoztassa társadalmi életünk bizonyos variálható formáit. Az újíto szándék nem támadja meg a gyökerek szent összefonódását, ahol azok a nagy strukturális és megingathatatlan törvények élnek, melyek magának a létnek képezik az alapját. Az ilyen forradalmak lehetnek tragikusak, de nem semmisítik meg magát a létet.

Azonban, minden forradalomban bizonyos túlságosan gyökeres, prometeuszi jellegű szándékokat is fel lehet fedezni. Ezek valami rendkívül nyugtalanító jelenséget rejtenek magukban, mert a lét lényegét támadják meg és romboló szándékuknak az a célja, hogy kifordítsák sarkaikból azokat az örök gránitoszlopokat, melyen az élet hatalmas épülete nyugszik.

Igy a lét lényege ellen tör minden olyan megújító szándék, mely például azt a nagy metafizikai törvényt támadja meg, mely megköveteli, hogy az ember közbeeső helyzetet foglaljon el a tiszta természet és a tiszta szellem birodalma között, s ezzel egyúttal meghatározza fizikai és metafizikai tevékenységének a területét. Akár az a szándék, hogy visszavigye az embert a természetnek arra a területére, ahová a szellem még nem hatolt be, akár az, hogy előredobja a természet erőitől teljesen felszabadított tiszta szellem világába, mindkettő

olyan birodalomba vezet, mely tilos az ember számára, éppen sajátságos lényé törvényeiből következőleg.

A második újító irányzathoz tartozik az a törekvés is, mely egyszersmindenkorra ki akarja küszöbölni az emberi létből a racionalista gondolkodás számára annyira kényelmetlen *egyenlőtlenség* tényezőit. Nem titkoljuk el, hogy az egyén és környezet, az akarat és a sors látható diszharmóniája ennek a kezdettől fogva létező egyenlőtlenségnek a következménye. Ez határozza meg a lét nyilvánvaló s néha ordító igazságtalanságát, nem törődve racionalista szándékukkal s erőfeszítéseivel, melyek az élet és a történelem helyesbítésére irányulnak. Időnkint megtörténik, hogy a diszharmóniából származó erős feszültség némileg enyhül, de csak azért, hogy utána egészen az elviselhetetlenségig fokozódjék. Mihelyt a régi formák megfiatalítására, vagyis a feszültség enyhítésére törekvő akaratunk annyira merészkedik, hogy örökre meg akarja szüntetni a kezdettől fogva létező egyenlőtlenséget, hogy így a történelmet könnyebben elviselhetőbbé, „igazságosabbá” tegye, ez az akarat megvalósíthatatlan cél felé törekszik. A tendencia, mely megnyilvánul benne, forradalmi és egyike azoknak, melyek a lét lényege ellen irányulnak. Ebből a szempontból a XVIII. századi felvilágosodás és a XIX. századi szocializmus ikertestvérek, és ugyanaz a vér kering bennük, mint a mai racionalizmusban.

Igy majd megérthetjük, miért éppen a XIX. századi szocializmus lett, legalább részben, a nő jogkövetelések szószólója. Nincs semmi csodálatos abban, hogy úgy érezte, az ő hivatása felszabadítani „a történelem e két rabszolgáját”, a jogaitól megfosztott proletárt és a némaságra ítélt nőt.

Távolról sem akarom letagadni a történelemnek azon igazságtalanságait, melyekkel a szocializmus oly sok hévvel állította szembe a proletár iránti emberszeretetet. S azt sem tagadom, hogy a férfinek a helyzete a nővel szemben a Nyugat történelmében nem vezetett néha ez utóbbi legszentebb kiváltságainak megsértéséhez. Nem, a nő semmiféle ürügy alatt nem lehet a férfi személytelen és engedelmes rabszolgája, s még kevésbé „szép játékszere”, egyszerű „dísz” a teremtes úgynevezett urának. A női eszmény örök és tiszta fogalmában van valami méltóság, emelkedettség, melyet az ember csak lealacsonyíthat, ha silány szerelmeskedésre használja fel.

Mindamellett a modern feminin mozgalomban van egy tisztán felszabadító elem, mely nyugtalanítóná, sőt metafizikai szempontból fenyegetővé teszi azt. Természetesen nem arra a tündető, mondjuk torz formára gondolok, melyet a nők legnagyobb része elvet magától. Sokkal megfoghatatlanabb elem az, nem érzékelhető és a szép női természet bensejében végzi romboló munkáját. Annál is inkább, mert a női természet egy különösképpen értékes emberi váza, vagyis törékenyebb, mint a férfi alkata.

A nő emancipációjának ezt a rejtett elemét mindig megtalálom ott, ahol a nő erélyes követelő mozdulattal jelentkezik. Elégséges ez az egyetlen mozdulat, hogy megsemmisítse igazi nőiességét és meghatározza a női léleknek azt a különleges szépségfoltját, melyet „fiúsnak” neveznek és ami megfelel a férfi-lélek jellegzetes foltjának, az „effemináltságnak”.

Legyünk még világosabbak: a nő nagy kiváltsága nem annyira a szolgáltatásnak tényében áll, mint inkább abban a szent jogban, hogy tud szolgálni. Ez a képesség visszaadja a szolgáltatásnak legmagasabb értelmét. Mert olyan kiváltságról van itt szó, amelyet a nő megoszt magával az Istenséggel, aki egyetemes Anyaság, az Abszolútum Sívárgása. A nő érintetlen kiváltsága tehát éppen a Szolgálat. És ennek a lényeges Szolgáltatásnak legmélyebb értelemben *Anyaság* a neve.

A szolgálat eszménye.

Amikor a Szolgálat és Anyaság eszményét követelem a nő számára, előre látom az ellenvetéseket, melyekkel a különböző nézetek teoretikusai elhalmoznak. Tény, hogy ha napjainkban egy férfi ilyen női eszményről beszél és álmodik, hamar tapasztalatlan vidékinek és ósdi romantikusnak kiáltják ki. Legalább egy századdal késik! Először is azt fogják mondani: mit jelent ez az eszmény abban a korban, ahol maguk a körülmények is lehetetlenné teszik rengeteg sok nőnek az anyaságot, mert arra kényszerítik őket, hogy beleveggyüljenek az életküzdőbe és versenyezzenek a férfivel a munka és a nyilvános élet területén. Egy másik ellenvetés is állandóan felmerül: a nemek egyenlőtlenségének fogalma, mely a köznap életben elsőrendű fontosságú, vajjon nem csupán a férfi előítéletéből keletkezett, melyet a századok folyamán a történelem hozott létre? A *mulier tacet in ecclesia*, mely hallgatásra ítéli a nőt az egyházi dolgokban, vajjon nem titkolt féltékenység a férfi részéről? És rögtön hozzátesszük: talán csak véletlen, hogy a nő, aki éppúgy mint a proletár, a történelem áldozata, a férfi mögé szorult le. Ma, és ebben áll a felvilágosult kor haladása, a nő végre felébredt álmaiból és lerázta magáról némaságát, melyért egyedül a férfi felel. Hála Istennek! Végül is meghallotta a XVIII. század *Sapere aude* kiáltását: most majd *merészel tudni*. S íme, máris leomlott a férfi és nő között az egyenlőtlenség válaszfala. Eljött az idő, amikor a nőnek — éppúgy mint a férfinak — joga van közbelépni a történelem elhatárolásaiban, a nyilvános és kulturális élet teljes területén.

Az első ellenvetést nem nehéz megcáfolni. Örültség lenne letagadni a társadalmi élet nehézségeit és lehetetlent kívánni. Tény: a fizikai anyaság jelenleg nem minden nőnek adatott meg. De a metafizikai anyaság? Ez nemcsak mindegyikük számára elérhető; nélkülözhetetlen számukra, mert benne valósul meg a női lét különleges Étosza.

Ebből a szempontból lehet válaszolni a második ellenvetésre is: miért nem szabadna a nőnek közreműködnie a történelemben, a kultúrában, a közéletben, a férfi oldalán és vele együtt, főleg, ha — mint ma is — a társadalmi körülmények is megkövetelik ezt? Nemcsak a férfi joga, hogy történelmet csináljon. A nő is emberi lény, van intelligenciája és egyénisége, s ezért éppúgy befolyik a történelem alakításába, mint a férfi. Az a tény, hogy jelenleg sokkal nagyobb mértékben kell ezt megtennie, még a közélet területén is, a multhoz viszonyítva újítást jelent. De ez az újítás nem menti fel az anyaság sajátos étoszától. Még akkor is, ha — mint ma — kénytelen a férfi oldalán állni a közéletben, a létért folyó mindennapi küzdelemben, meg kell maradnia nőnek, anyának, nem szabad férfivá válnia. A kultúrában éppúgy mint a történelemben, a lét és tevékenység számára kijelölt sajátlagos területén kell megmaradnia.

„Animus” és „anima.”

Ez egyszerre a kérdés középpontjába vezet bennünket: mi metafizikai szempontból a nő tevékenységi mezeje? Ha erre válaszolni akarunk, nem lehet elég magas szemszögből nézni a dolgokat, legalább is akkor, ha felül akarunk emelkedni a közönséges pártideológián, mely ma a féminin mozgalomra vonatkozó érveket szállítja.

A kérdést tehát a történelem metafizikai síkjáról kell szemügyre vennünk. Mondtuk, hogy a nőnek — éppúgy mint a férfinak — az a hivatása, hogy felépítse ezt a történelmet. Mert itt az *emberi lény*, mint ilyen, küzd emberisége teljes megvalósításán, s ebben a munkában a férfi és a nő egyformán kiveszi a részét, vagy az egyiknek a tevékenysége kiegészíti a másikat.

A történelem két nagy kategóriát mutat, melyet fontos megkülönböztetni s amely kölcsönösen befolyást gyakorol egymásra és kölcsönösen meghatározza egymást. Ez a két kategória: az Újdonság és a Tartam, egyrészt a végtelen haladás, másrészt a bizalom és a megmaradás. Az első: egyenes vonal a tökéletlen ismeretlen felé; a második: örök folytatóság mozgás egy pont körül. De minthogy ez a két tényező arra van ítélve, hogy szüntelenül keresse egymást és meneküljön egymástól, meg kell különböztetnünk a történelemben egy jó és egy rossz tevékenységet (az újdonság ösztöne), éppúgy mint egy jó és egy rossz tartamot (a megmaradás ösztöne). Valóban, a teljes tevékenység által vezetett történelem elemző, vagyis romboló hatású lenne; ha pedig csak a tartam kormányozná, az káros stagnáláshoz vezetné, melyben a lét télen és lústa jámborságban tévelyegne. De végső elemzésben, ez a megkülönböztetés mozgás és nyugalom, nagy kalandszomj és önmagában való elmerülés közt, mi mást bizonyít, mint azt, hogy az ember útban van az Örökkévalóság felé? Ott ezek az

ellentétes tényezők, melyek az idő birodalmában végül is ártóak lehetnek, tökéletes Egységbe olvadnak, melyet éppúgy lehet *Vita aeterna*-nak nevezni, mint *Requies aeterna*-nak.

Ha gyakran joggal lehetett a Nyugat történelmének a szemére vetni, hogy kizárólagosan a férfi mintájára formálódott, ez csak azt jelenti, hogy itt a tevékenység elve túlzott fejlődésnek indult, ellentétben Kelet történelmével, ahol a nyugalomé az elsőség. Kétségtelen, hogy a reneszánsz óta Faustban, a tökéletlen végtelenre örökké kíváncsi emberben kell látni a nyugati emberiség nagy szimbólikus alakját.

Ha a történelem csak a férfi birodalma lenne, Faust egyik alakja elég lenne reprezentálására. S ebben az esetben, csak a szellemre hárulna a feladat, hogy megteremtse a történelmet. (Amikor szellemről beszélek, itt természetesen határolt vagyis elemző és romboló hatású irányát tekintem.) De a történelemnek a lélek jegyét is magán kell viselnie. A természethez és a földhöz kötött léleknek egyensúlyban kell tartania a szellemet, visszatartania örök kalandjainak lejtőjén.

Ezen a ponton kell keresnünk azt a valódi metafizikai alapot, mely meghatározza a nemek különbségét. Mert a tény ez: a férfi elsősorban a *szellem* (*animus*) számára rendeltetett, a nő pedig a *lélek* (*anima*) számára. Nem szabad ezt a gondolatot egy száraz rendszer csavarfogójába szorítani, sem pedig meghamisítani. Mert a férfi és a nő egyformán emberi lény, ami azt akarja mondani, hogy mindkettő a személyiség birodalmába tartozik. S minthogy személyi lények, mindketten szellem és lélekből állanak. A nemek metafizikai különbsége csak abból származik, hogy a férfiben a szellem, a nőben a lélek van túlsúlyban. Ebben a különbségben bentfoglaltatik az egyik és másik nem egész nagysága, éppúgy mint egész gyengesége.

Mivel a férfinél a szellem uralkodik, nagyságát a világosság, a logikus következetesség, az éles ítélőképeség, határozottság alkotja. De ez ugyanakkor emberi hiányait is meghatározza. A női Psyché szellemi értékei nála a háttérbe szorultak. A nő erényei csak a zseniális férfiben jelentkeznek. Mert a zsenit nem lehet elképzelni a női erők nagyfokú birtoklása nélkül. Abból a tényből, hogy a férfi a szellem szolgálatában áll, következik örök nyugtalansága, melyet az újdonság (tevékenység) iránt érzett szüntelen szomjúsága okoz. A férfi — és ez súlyos inferioritást jelent — a lét vándora, az, aki seholsem érzi magát otthon, a hazátlan, aki mindig az ismeretlen országútját járja; hiába szomjazik világosságra és logikára, hiába van erejének hatalma, sohasem tud megnyugodni a bensőséges, a családi, a bizakodó metafizikai elemében.

A férfi eme jellegzetes sorsával szembenáll a nő jellegzetes hivatása, a nőé, aki a lélek dolgainak szolgálatában áll. De nehéz világosan kifejezni, mi mindent jelent ez.

Ha azt állítjuk, hogy a sors, mely a lelki dolgok szolgálá-

tába állította a nőt, közeli kapcsolatba hozta a természettel, nem tévedünk. De: mit értünk itt a „Természet” fogalma alatt? Először is, el lehetne képzelni a Természet és a nő között valamilyen állati kapcsolatot és feltételezni, hogy valami olyan erőt önt beléje, amelyet a férfi — éppen mert független a Természettel szemben — nem ismer. Ebből azt kellene következtetnünk, hogy ez a benső kapcsolat komoly előnyt jelent a nő számára: ennek köszönhetné, hogy az élet jobban bánik vele, jobban óvja. De itt egy más rendű veszély vár a nőre.

A természet minden megnyilatkozásában meg lehet figyelni, legalább is a felszínen, egy démoni lényeket, mely telhetetlen, szeszélyes és változó. És az a kapcsolat, mely a nőt a természethez fűzi, erősen megmutatja ennek az elemnek a jelenlétét. Ismerjük a női szellem logikátlanságát, szeszélyeit: eléggé megkülönböztetik attól a kemény, kérlelhetetlen logikától, mely a férfi szellemének dicsősége.

A nő: lélek és szellem.

Mindazonáltal a nő személyes lény marad. Lélek és szellem, éppúgy mint a férfi, és mielőtt erre gondolunk, jobban megértjük, mit jelent a női lélek számára a természet közelsége. De most a „Természet” egy sokkal lelkibb fogalommal alakul át szemléletünk előtt, és a női lényeg egy teljesen sajátos oldalával találjuk magunkat szemközt.

A férfi intellektuális hivatásában rendszerint csak a szabadságát vesszük figyelembe, mely felette áll a nő szabadságának, gögös és erős biztonságérzetét, azokat az objektív és kézzelfogható erőnyeket, melyeket az ítéletben és tettben érvényesít. De ez a férfi-előny, más szempontokból nem is olyan előnyös. Gondoljunk csak a következőkre: a szellem igazi szabadsága nem abban a tényben áll, hogy anyagilag meg tud valósítani bizonyos cselekedeteket. Sőt azt is mondhatjuk, hogy ez a megvalósítás nem is elsőrendű tényezője a szabadságnak.

És most következik a legérdekesebb! A nő közelsége a természethez, annak beismerésére kényszerít minket, hogy a nő közelebb áll a teljes szabadsághoz, mint a férfi. A férfi intellektuális éleslátása a nőkhöz hasonlítva sokkal szegényesebbé, bizonytalanabbá teszi a férfit az életben, mintsem azt gondolnók. Ez az éleslátás számúzi az „örök ismeretlenbe”, ez teszi őt azzá a lényé, akinek — valljuk csak be szépen — szörnyen szüksége van megváltásra. Nem a férfi az, aki teljesen be tud helyezkedni az életbe, hanem inkább a természet által aklimatizálódott nő. Belső szabadsága a nőt az élet nemesebb érték-mezői felé hajtják. És ez valami rendkívül értékes és szép tulajdonságot kölcsönöz lényének, ha meg tudja azt tisztán őrizni, valami olyan áttetsző fényt, mely nem is földi és semmi anyagihoz nem hasonlítható. A nő, éppen természeténél fogva, közelebb van azokhoz az értékekhez, melyek

a vallás birodalmába tartoznak, éppúgy mint a belőlük származó tiszta szellemekhez. Ne feledjük el, hogy a férfi vérében a szellem tényezőjével együtt az intelligencia luciferi eleme is megtalálható.

És most kimondhatjuk: éppen sajátos lénye miatt kapta a nő a történelemben azt a hivatást, hogy kiszakítsa a férfit az „örök ismeretlen” karjaiból, ahová a szellem szünet nélkül taszítja. Azért helyezték a férfi mellé, hogy visszavezesse a tűzhelyhez, az élet szent oltárához, hogy megmentse akaratos és intellektuális hajlamától, mely centrifugális.

A nő a férfi oldalán.

A végső kérdés önmagától felvetődik: hogyan fog viselkedni a nő a férfi oldalán a magán- és a közéletben? Milyen lesz helyzete? Mellérendelt viszonyban áll a férfival? A pajtasság modern eszméje a két nem közt természetesen ezt a mellérendelést követeli meg. Mégis el kell vetnünk, mert nem felel meg sehogyan sem a lét hierarchikus elrendezésének.

De — mondják majd — ha elvetjük az egyenrangúság eszméjét, mely annyira kedvelt a liberálisok és a szocialisták előtt, mi lesz a férfi és a nő viszonyával? Mi más történhetik, mint hogy visszatérünk ahhoz a régi és ősi eszméhez, mely a nőben a férfi „alávetettjét” látja?

Ne higyük, hogy a nő úgynevezett „alárendeltsége” olyan egyszerű fogalom! Mert még egyszer: a nő, tiszta és örök lényege következtében túlságosan magas szinten van az értékek sorában, sem hogy valaha is a férfi akarata lealacsonyíthatná a rabszolga vagy játékszer színvonalára.

Ebből egy különös helyzet adódik: ragaszkodunk a nemek rangfokozatának elvéhez, amint azt a természet rendelte; és mégsem fogadjuk el a nő alárendeltségének gondolatát, a szó köznapi értelmezésében.

Ellentmondás lenne itt? Nem, vagy csak látszólag. Ha közelebbről megvizsgáljuk a szerelem elemét, mely a női lény elsődleges érdeklődésének látszik, a probléma megoldását is érintjük. Tény, hogy a lét legnagyobb mélységeiben kemény, kérlelhetetlen szükségyszerűség mutatja a férfi örök elsőségét, mely olyan, mint a gránitoszlop, mely mindent tart. Ebből következik, hogy a férfinek meg kell őriznie méltóságával az első és parancsoló helyet a családban éppúgy, mint a közéletben. Az örök *Paternitas Dei* az ő vállain nyugszik: ő képviseli a földön az Atyaságot, de olymódon, hogy azért nem szűnik meg a magányosságnak, elhagyatottságnak az az állapota, melyet fentebb mint intellektuális hivatásnak következményét állapítottunk meg. A lét nagy mélységeiben azt látjuk, hogy a szerelem principiuma, bár alávetett a másíknak, mégis felette lebeg, s ugyanakkor különleges lényegének következményeképpen követeli szép „jogát a szolgálathoz”. És ehhez hasonlóan látjuk a nemek hierarchiájában a nőt „alárendelve” a

férfinak. Ebben a Szolgálatban, ebben a „szolgálat-jogban”, a nőnek ebben az egyetemes anyaságban kell látni igazi metafizikai hivatását, abban, hogy bár elismeri a férfi méltóságát, mégis igyekszik megmenteni őt centrifugális hajlamától. A nő földi szerepe: megváltani a férfit a szerelem által. Örök őrzője a lélek legtisztább és legmagasabb értékeinek s arra hivatott, hogy belülről legyőzze a luciferi tényezőt, mely a szellemben tanyázik.

Gondoljuk csak meg, milyen magasra helyezi ez a hivatás a nő méltóságát! Szövetséges Istennek és a természetnek abban a küzdelemben, mely a férfi centrifugális beállítottsága ellen folyik. S ne feledjük el azt sem, hogy a nő ebben a hivatásban valószínűleg meg a történelem végső célját, mely az Örökkévalóság.

A vezető.

Igy tehát a nő vezeti az emberiséget. Legmagasabb lehetőségeinek megvalósítása felé vezetheti; de tévútra is viheti, ha meggyalázza azt a szellemi eszményt, mely lényeges tulajdona és felfordít egy hierarchikus rendet, melyhez a történelem folyamán sohasem lehetett büntetlenül hozzányulni.

A legnagyobb gondolkodók, egy nagyon jellegzetes vágyódásban, mindig abban reménykedtek titkon, hogy szellemi nyomorukból a nő tette ragadja majd ki őket. S ez megint azt bizonyítja, hogy ebben a szerelemben való megváltásban kell keresnünk metafizikai szempontból a nő hivatását.

Emlékezzünk Dantéra. Igaz, hogy csak szimbólikus értéket szabad adnunk *Isteni Színjátékának*. De ez olyan szimbólum, amelyen keresztül mindig tisztán láthatjuk minden földi dolog végső valóságát. Azt olvassuk ki belőle, hogy az emberiség eltévedt a szerelem nélküli szellem útvesztőiben, s hogy maga a szellem nem tudja azt kimenteni. Beatrice-re, a szep-lőtelen nőre van szükség, a szerelem és kegyelem szimbólumára, aki majd elvezeti őt az örök hazája felé.

És Michelangelo nem érezte ugyanezt? Nem megindító az, amikor ez a nagy szellem, kiábrándulva a művészet csalfa varázslatától, végül egy fehér papírlapot nyújt Vittoria Colonnának, a következő gyermekes kéréssel: „Ird le nekem erre a fehér lapra. Csak azok számára van üdvösség, akik sohasem térnek le az egyenes útról, vagy talán a bűnbánók is remélhetnek?” Tudjuk, hogy az öreg művész szép szonettjében ennek csak szimbólikus értelme van. De mit gondoljunk arról az egyszerű lapról, melyet az őszhajú aggastyán az előkelő hölgynek átnyújt, s ártatlanul arra kéri, írja rá a végső és döntő választ egy nagyon fontos emberi kérdésre? Mindez nem emlékeztet arra a mély valóságra, melyben a nő metafizikai hivatását ismertük fel?

Just Béla fordítása.

HARSÁNYI LAJOS:

HALOTTHOZ

Mért nem törődöl égő könnyeinkkel,
Ha szólnál, hangod úgy szívünkbe zárnánk,
Mint tenger énekét a kagyló.
S bár életünk hamar hanyatló,
Holtunkig lenne enyhetadó párnánk,
Ha egyszer még hallhatnánk drága hangod,
Ez elsüllyedt harangot.

S mért hunyt le két szemed?
S miért e döbbenet,
Mely megdermesztette egész valódat?
Mért nem törődöl égő könnyeinkkel,
Melyeknek gyöngye gyémántként csilingel?
Fejednél gyertya ég és lassan olvad.
Körötted tompa gyász, halotti pompa,
Virág, szalag, koszorú nagy halomba
S te rá se nézel e fekete gyászra,
Csak fekszel itt s meredt arcod vigyázva
Az égre fordul
És zordul
Szorítod olvasód sötét öledben
S fekszel hanyatt a dermedt búvőletben.

Úgy-e, azért vagy oly riadt
S azért nem érdekel fiad,
Se könny, se gyász ez órán,
Mert mint az orkán
Fölment a Fügöny?
És olyat lát szemed,
Hogy minden mást feled
S a látvány kényszerít,
Hogy dermedt lényed itt
A nagy csodán, a megdöbbenetön csüngjön?

RUYSBROECK (1293-1381.)

Ruysbroeck, a Csodálatos, Brüsszel mellett született. Kanonok nagybátyja nevelé, pap lesz, majd 1343-ban két szentéletű társával elvonul a világtól Groenendael-be (Zöld-völgy). Misztikus szemlélődésben tölti életét, hírneve egyre nagyobb lesz, csodák történnek körülötte. Az Egyház 1908-ban hivatalosan is megengedte tiszteletét, mely évszázadokon keresztül mit sem veszített erejéből.

Ruysbroeck flamandul írta misztikus könyveit, melyekben a legmagasabb életszentség felé vezérli a lelkeket. Leghíresebb munkái a „Lelki nász drágakövei”, „Az örök üdvösség tükre”, „Erények könyve.” Az első Maurice Maeterlinck is lefordította. A Saint-Paul de Wisques-i (Belgium) bencések nemrég fordították le összes műveit franciára öt kötetben.

Mint a méh . . .

Nézzétek a bölcs méhet és utánozzátok híven. Egység a lakása a hozzá hasonlók összességében, s ha házából ki-repül, a viharból jobban szereti a nyugodt és derült időt, amikor a nap ragyog; és virágról virágra röpköd, mindenhová, ahol édes mézét megtalálhatja. De nem pihen meg hosszabban egyik virágon sem, a szépség és édesség nem ejti rabul; mézet és viaszt zsákmányol, vagyis azt, ami édes, s ami világosságot ad, majd visszatér lakásába, hogy munkája eredményes legyen.

A bölcs ember követi a méh példáját: okosan, figyelmesen, tudatosan megpihen minden ajándékon és édességen, mely örömére szolgál, megpihen az Istentől ajándékkul kapott javakon. És a szeretet a bensőséges figyelem füláncjával felszippantja a javak és vigasztalások sokféleségét. De hosszabb ideig nem pihen meg egyik virágon sem, s megrakodva kegyelemmel és dicsérrettel, visszatér a közösségbe, mert ott akar megpihenni és Istennel együtt lakni az idők végezetéig.

Az alázatosság.

Ha az ember önmagába mélyed és szeretettől izzó szemmel mered Isten végtelen nagyságára és hűségére, ha lényegére, szeretetére, szeretetének bizonyítékaira gondol; s ha ezután saját magára tekint, megszámlolja: hány-szor bántotta meg a végtelen és hűséges Urat, —

olyan méltatlankodással és önmegvetéssel fordul önmaga felé, hogy minden borzadályt elégtelennek érez. Nincs megvetés, melynek mélysége kielégítené. Érti, hogy a megvetés, melyet érdemel, nagyobb minden elképzelhetőnél. Különös csodálkozás fogja el amiatt, hogy nem tudja magát elég mélyen megvetni, és megzavarodik, ha erőinek meggyöngyülésére gondol. Ebben az összekavarodottságban, legjobb, ha Istennek, Urának és Barátjának mondja el panaszát, hogy önmegvetésének ereje elhagyja s nem taszítja olyan mélyre, amint azt megérdemelné. Ekkor majd megnyugszik Isten akaratában, ráhagyatkozik az összes teremtménnyel, és a bensőséges lemondásban megtalálja az igazi, legyőzhetetlen, tökéletes békét, melyet nem zavar meg semmi. Mert olyan szakadékbá vetette magát, ahová senki sem megy utána.

A Szeretet vihara.

Nyáron néha egyszerre két vad szél kerekedik, s egymást ostromolja; azután mennydörgés és villámlás következik, jég vagy eső, sőt olykor súlyos károkat okozó zivatar is. Valami ehhez hasonlót figyelhetünk meg abban a vad és heves szeretetben, mely az ember szellemét oly magasra emeli, hogy az Úr Szellemével egyesülhet. A szeretet érintkezésbe hozza őket egymással, egész lényük és erejük kölcsönösen hívogatja és csalogatja egymást. Az ész ilyenkor megvilágosodik és ragyogni kezd, mindörökre meg akarja tudni, mi a szeretet s meg akarja ismerni azt az érintkezést, mely mozgásba és forrásba hozza a szellemet; a vágy pedig lángragyúl s igyekszik megtapasztalni és megízlelni mindazt, amibe a felvilágosodott értelem behatolhat. Ebből támad a szellemben a szeretet vihara és a nagy nyugalanság.

Közben a szerető szellem észreveszi, hogy minél többet kap, annál többet akar még elnyerni; de a szeretet fergetegét és hevét, mely mind erősebben lángol és forr benne, nem lehet lecsillapítani és a kölcsönös, állandóan megújított érintkezés újabb szeretet-vihart támaszt. Mennydörgésszerű robaj hallatszik, a szeretet tüze föl-villan, mint olvadt fémből a szikra, vagy az ég lángoló villáma. A villám egészen az érzékekig lehatol, s ami csak él az emberben, mind az egyesülés után törekszik, oda, ahol a szeretet érintkezése végbemegy.

HORVÁTH BÉLA:

A MAGÁNOSSÁG BALLADÁJA

Bólongatok, mint bölcs öreg, a forradalmak
Alusznak bennem, hallgatok.
Fölzendítem a bárgyú sokadalmat,
De mindenütt magam vagyok.
A nemzet engem még nem temetett el,
S már futottak a forradalmi társak,
Csatáztam én a pokoli sereggel,
De senki sincsen már, akit ne bántsak.

Már senki sincsen, aki szeret engem,
Pepinka Dániába ment, s barátaim becsaptak.
A dolgaikért minek verekedtem,
Mint rossz kutyák, mind a húsomba kaptak.
A bölcseségben önmagamnak állok,
Nincs bánatom, csak dörmögök,
Itt látogatnak éjjel a zsványok
És alkudoznak rám az ördögök.

De megismernek fönn a vértanúk
És hívogatnak mind az angyalok,
Mert bölcs szívemre tettem a hamut
És mindenütt magam vagyok.
Itt állok én, didergős talajon,
Magánosan, fedetlenül,
Bolond a nép, bitang a hatalom,
De homlokomra lángoló Galamb repül.

AJÁNLÁS:

GALAMB! Te vagy velem! eldobtam a világot,
Így lettem mindörökre irthatatlan.
Már semmim sincs, hát semmire se várok,
Csak dűnnyögök, mint bölcs öreg, magamban.
Csak hallgatok, az Irma néni bort hoz,
Tört ablakomba csapkod a rekedt szél,
Így készülődök én az angyalokhoz,
Te világ! immár innen eleresszél!

HORVÁTH BÉLA:

NEM ÉLTEM, CSAK MOZOGTAM

Mikor születtem, még nem éltem,
Nem éltem, csak mozogtam,
De megkerestél engem a sötétben,
Hogy mégse tengjek itten átkozottan.

A fogyhatatlan fénybe dőlt kereszted,
S tebenned voltam akkor,
Mert életem sebedbe följegyezted,
Nehogy kivesszek véres oldaladból.

Szívemre hullt a Víz belőled,
S meghalt az én halálom,
A vesztemet te veszteden megölted,
Hogy angyalod ne sírva harsonáljon.

A söt örökre érzi ajkam,
A só megőrzi testem,
Gázoltam itt a kínban és a bajban,
De minden úton irgalomba estem.

Megvédi mellemet a mirrha,
Olaj segíti hónom,
És Béla püspök nevemet fölírta,
Hogy el ne vesszek, bárhogyan vívódom.

Szerelmed hamvadatlan mécsét
Meggyújtottad szememben,
Hogy meg ne fojtson a fekete kétség,
Te lengeted a lángot ernyedetlen.

Uram, te vagy kereszteléseim,
Te kulcsa vagy Magadnak,
Jaj, Istenem, kegyelmed el ne késsem,
Kapud előtt serényen szólogatlak.

Kérlek, talán a gyorsot add rám,
Igazgass bölcs kezeddél,
S a boldog órán, szívem megszakadtán
A csillagokban Téged öltselek fel!

FÓNAGY TAMÁS
KARÁCSONYA

Már alig lehetett látni őket a vendéglőterasz üvegablakán keresztül. A nap, akár egy felébmetszett tűzkorong, egyre mélyebbre süllyedt a hegyek között. Vörhenyes lilán rezgett a fény a csupas, barna fákon le egész a völgyig, ahol ólom-szürkére válva puhán feküdt az összefúvott roppant hőtömeg. Fónagy Tamás pontosan ilyen színekre szedte szét a tájat. Analitikus természet volt, nem szerette a homályos érzéseket, a bizonytalant. Rögzíteni mindent, kis címkével ellátni egy-egy óra hasznát, hangulatát, mennyivel könnyebben lehet akkor eligazodni az apró kis fiókok között, ha néha egy-egy emléket keres. Fónagy Tamás a mai napot is már elcsomagolta, gondosan feljegyezve az átélt percek színeit. Még arról a párányi szúrásról sem feledkezett meg, amelyet a mellében érzett, amikor egy-kettőt csoszogott — ügyetlen kacsa — a vendéglő mellett a sítalpakon. Nem neki találták ki ezt a komédiát, nem ennek az ötvenkét éves hájasodó testnek, ez bizonyos. De hát Illy akarja, hadd teljék benne öröme.

— Egy konyakot! — szólt akkor Fónagy Tamás, pecsétgyűrűje megcsörrent az üres teáscsészén. — Egy konyakot! — és felkelt a székről. A nehéz, rézpántos cipő nagyokat csikordult a szürke rücskös cementen. Az ablakhoz ment, ujjával végigtörölte a párás üveget. Azt a két fekete pontot nézte ott fenn a hegyoldalon. Hirtelen megfordult, a pincér felé, aki az asztalon tálcát cserélt: — Mondja, van maguknak távcsövük? Igen? No hozza hamar. — Krákgogni kezdett, a torkát köszörülte, mintha ez a kérdés zavarba hozta volna. Kővér ujjával a párkányon dobolva várta a szolgálatkészen meghajló embert, aki átnyújtotta neki az idegenforgalmi messzelátót. Először csak úgy az útra szegezte, ahol fával megrakott kis szánkó haladt, aztán lassan fordította felfelé, valami lefelé szegyekezéssel a hegy felé a távcsövet s akkor tisztán látta őket, ezt a két hosszú talpú furcsa madarat, ahogy fenn a hegyoldal hajlásában mindkettő megállt. Napfény hullott rájuk, lilás vörös fény és ő most Illy arcába nézett, igen, mintha egészen tisztán látná az arcát és gesztenyebarna haját, amely hullámokba ereszkedve a sapka alól kibukott. Földes Feri valami tréfásat mondhatott, mert mind a ketten nevetni kezdenek, megfogják egymás kezét, ni igen, egymás kezét fogják, csak aztán huzzák fel a kesztyűt, megindulnak a hosszú talpakon s egyszerre felporzik mögöttük a hó. Hát szórakoznak. Szórakozzanak. Fónagy Tamás már nem nézi őket, újra a szán felé fordítja szemét, kitűnő ez a messzelátó, tömzsi vállán rándítva egyet az asztalhoz megy s a konyakot egy

hajtásra kiissza. A csukott terraszon üresen álltak most az asztalok. A pincér a sarokba bújva kis ceruzával készítette el a napi számadást. Tányér csörren odakünn vagy víz ömlött zuhogva egy üres fazékba. Fónagy sóhajtott, kissé unalmasnak találta ezt a délutánt. A pincér felé nézett.

— Mondja, fiam, miért nincs itt ma ember, mikor ilyen pompás a hó?

— Tetszik tudni egy óra felé már mind hazamentek. A karácsony miatt.

— Karácsony miatt?

— Igen kérem, ma van karácsonyeste.

— Micsoda? Ne mondja. Hát nem huszonharmadika van?

— Bocsánat, tévedni tetszik, ma karácsonyeste van.

— Lehet, valóban, nem is gondoltam rá. Persze, persze, magának van igaza.

Kifelé nézett, a félhomályba. Hogy-hogy? Egy nappal elszámította magát? Különben nem is fontos. Miért lenne fontos? Az idén úgysem mennek sehova. Most ahogy visszagondol az elmúlt évekre, nem is emlékszik rá, mikor töltötték ők ketten idehaza az ünnepeket. Minden évben volt valami kis program, kiruccanás, Bécs vagy a Semmering. Dehát az idén nem lehet. Nyáron az az ostoba cséplőgép vitte el a pénzt, a lencseüzletre is szörnyen ráfizetett. Tizenhatezer pengőt. Eltart egy évig, míg kiheveri. A feleségének nem is szólt róla semmit, de Illy mintha megérezte volna ezt az átmeneti pénzhíányt, egyáltalán nem hozta szóba a karácsonyi utazást. Azért valahogy másképp kellett volna elrendezni ezt a mai napot. Nem így kuncsorogva, csontig átfázva itt kinn a havon. De hirtelen eszébe jutott az asszony nevetése, vidám, kipirult arca ott fenn a hegyoldalon, ahogy ketten megfordultak és megfogták egymás kezét.

— Egy konyakot. — S ahogy a pincér a tálcat elébe tette, Fónagy Tamás kicsit mogorván szólította meg:

— Mondja, ma hamarabb hagyják abba a szolgálatot?

— Igenis kérem. Vendég ma úgysem jön erre felé. Aki meg jön vendég, azt majd kiszolgálja a János, mert az itt lakik.

— Maga nem lakik idefönn?

— Nem kérem. Ott lenn a faluban.

— A faluban. Azt' van családja?

— Van. Két gyerek. Fiúk. Picinyek még. Négy meg hat évesek. Várják már a Jézuskát, tetszik tudni, de viszek nekik. Benn a konyhában van már a csomag.

Fónagy Tamás egyszerre érdeklődve nézte ezt a kis, bajszos embert, aki most mosolygó arccal a fiairól beszélt. A két fiáról. Négy meg hat évesek.

— Lesz karácsonyfa is?

Lesz bizony. Nagy. Egész a plafont súrolja. Ma visszük be a szobába. A gyerekek addig a nagyanyjukhoz mennek. Azért is sietnék tetszik tudni, hogy segítsek feldiszipíteni.

— Jó, csak siessen — mondta Fónagy Tamás s egyszerre türelmetlen lett. Ujjasából előkotorta a nagy bőrtokot, kivett belőle egy virginiát.

— Köszönöm, fiam, köszönöm — még el is fújta a gyufát, aztán kicsit mormogva két pengőt nyomott oda a pincér kezébe. — No vigye ezt el a gyerekeknek, egy pengő itt van magának is. A számlát meg állítsa össze. Lesz még két tea, szóljon be a konyhába, a soffőr meg álljon elő. Nézzen csak ki fiam, jön-e már a nagyságos asszony.

A pincér kiment. Fónagy a konyakra bámult meg a virginiára. Rosszalóan csóválta a fejét. Az a kis szúrás jutott eszébe, csunya kis szúrás a bordái közt meg a multkori rosszullét, úgy jött mint a villám, mégsem szólt róla senkinek. De ha ünnep van s megfogta a pohár nyakát, de ha ünnep van s olyan jólesően futott le torkán a bizsergető csöpp ital, hát akkor hogy tudna ez megártani. Nem a konyak árt neki, nem ez a keskeny hosszú szivar, a vesződés, igen, a gond a földdel, a jószágokkal meg azzal a sok gazemberrel, akik mind be akarják csapni. Ezek ellen kellene valami jó kis orvos tanács. Meg ha békén lehetne élni odahaza a Fónagy majorban, vadásztatni, járni a havat jó meleg bekecsben, puskával a vállán, ahogy az apja hordta hetvenkétéves életét. Alkonyatkor aztán szépen hazamenne és várná az asszony meg a két fiú, pufók arccal, négy meg hat évesek és a Jézuska most, hol a csudában maradnak azok ketten? — Az ablaknál állt megint, körüljáratta kidagadt szemét. A szivarfüstöt az üvegre fújta, a szivarfüst visszaszállt reá, akkor újra fújt egy jó nagyot s közben gyerekesen motyogni kezdte: Karácsony, karácsony, fennakadtam a rácson. Egy darabig ezzel szórakozott.

— Itt vagyunk, Tomi! — kiáltotta mögötte az asszony két sibatjával nagyot koppantva a cementen. A hangja friss volt, mint a hópihe.

Fónagy Tamás rajtakapva fordult az ajtó felé s ahogy erre a karcsú, vígságba nyíló feleségére nézett, talán az álmát mormogná tovább, hát a két kis fiú hol maradt, de nem szól róla semmit, épp hogy biccent: — Jó, jó, elég soká maradtatok. — Csak a szemében lebeg valami bosszúság, maga sem tudja miért. Talán ez a szegény asszony tehetne róla? De mert szólni kell, bántani, piszkálódni, hát hozzáteszi: — Nem szeretem, ha ilyen kutyanéven becézel. Tomi! Én már csak Tamás vagyok, nem igaz, öcsém?

Földes Feri két vörös tenyerébe fújva, mérlegelte a helyzetet.

— Tamás, az szebb. Csakugyan. Komolyabb, férfiasabb. A Tomi fedezetlen csekket jelent, hehe. Ámbár —

— Nincs ámbár. Ne is legyen, édes öcsém. Ebben a dologban tréfát nem ismerek. Hogy át lehettek fázva, gyerekek. Brr. Feri ahogy csak erre jössz, átfut rajtam a hideg. Hol az a tea? Halló, pincér, a két teát. Nemsókára indulunk.

— Tamás, ha tudnád milyen nagyszerű volt! Te nem is tudod ezt megérteni. Mikor az ember ott fönn áll s alatta az a sok-sok fehér hó, a szél egyszerre az arcunkba csap és rö-pülni, rö-pülni, hogy csak még tartana, az ember, igen, az ember azt mondja, bárcsak még tartana, úgye Feri?

Illy kapkodva beszélt, kipirult arccal, a teát egyre gyorsabban kavarta, fejét kicsit balra fordítva Ferire nézett, fél-szemmel mint a madarak.

— Nagyszerű, igazán nagyszerű. Élmény. Nagyon sajnál-hatod, kedves bátyám. — Simogató, meggyőző szavak voltak és Feri nyírott bajusza meglegedetten ült meg a csészén. Lassan, kortyolva ivott. Minden korty egy bólongatás.

— Ha te örülsz, Illy, az nekem a legnagyobb boldog-ság — mondta Fónagy Tamás. Nézte őket a szivarfüstön át. Aztán hozzáfette: — Én már ehhez öreg vagyok.

— Öreg? Kedves bátyám, ne nevetesd ki magad. Ugyan!

— Nono, csak hagyjad. Én tudom, mi van itt benn. — És megdöngötte a mellét.

— Persze, de azért szivarozol, kutyukám!

— Illy!

— Csak haragudjál, igen csak haragudjál. Itt hagyunk, mert óvnod kell az egészségedet, aztán konyak és szivar, ko-nyak és szivar. Meg is mondom.

— Ne kezd, Illy, ne kezd. Én tudom, miért teszem. Hát hogy lehetne az embernek másképp felejtetni, eh nem érted ezt.

Akkor ők ketten a teáscsészék fölött egymásra néztek. Az asszony feje lassan maga elé csuklott. Fónagy Tamás kis-sé megkönnyebbülve már az ajtóban állt és Henriknek, a sof-főrnek osztotta ki rendelkezéseit. Henrik a sífelszerelést az autóra csatolta és a konyhában pokrócot melegített a nagy-ságos asszony térdére. Fónagy Tamás átfutotta a számológé-culát, — disznó drágán mérik itt az ételt, — de azért egy pengőt még az asztalra dobott. Szinte súgva mondta: Most hazamegy maga karácsonyfát díszíteni? Szép legyen, he! A fiúknak. — A tarkója még vörös volt, ahogy odaszólt az asz-tal felé:— Indulhatunk, Illy, ha akartok. Ránkesteledik.

Henrik a térdükre rakta a pokrócokat.

A sötétkék turakocsi zümmögve szaladt a lejtős úton, hosszú fénysávot hasítva a félhomályban. A kanyarodóknál felhangzott a jelzőkürt dallamos szava, finoman, visszafojtva, mintha égi karaván suhanna át a hótakarta fák között. A he-gyek egyre magasabbra nőttek. Henrik bekapcsolta a rádiót. Fónagy Tamás egy darabig a zenére figyelt, miközben a ref-ektorok elébe tárták a hóbagöngyölt világ friss csodáját. Az-tán Illyre nézett, aki szempilláit félig lecsukva hallgatta a melódia fodrát a gép egyhangú suttogásán. Megenyhülve szólt:

— Tudod-e, mi van ma?

— Hogy-hogy mi van?

— Ma van karácsonyeste — jelentette ki Fónagy Tamás mint valami diadalmas felfedezést.

— Tudtad?
 — Hát persze, azért jöttünk ki színi is.
 — Azért jöttünk?
 — Igen, Ferinek ma már szabadsága van.
 — Ahán.
 — Talán nem tetszik neked, hogy kijöttünk?
 — Dehogynem. Csak úgy gondoltam. Karácsonyeste.
 Feri hátrafordult:
 — Neked bizony nem lehetett valami kellemes ott rostonkolni.
 — Á, dehogy. Nem erről van szó. Az asszony az első.
 — Köszönöm, Tamás. Nagyszerűen sikerült. És ez az út is. Mintha az ember a mennyországba menne. Emlékszel rá, tavaly a Semmeringen, milyen unalmas volt. Kártyáztunk egész nap, esett az eső. Akkor fogadtam meg, hogy karácsonyra csak otthon maradunk. Feri, maga hol töltötte tavaly a karácsonyt?

Fónagy Tamás a messze fénysávba bámult. Otthon maradni! Az asszonynak igaza van. De mit kerestek volna ők ketten otthon? Amíg szerelmesek voltak egymásba, tán két éven át, könnyű volt akkor még Illy szemében a fehér ünnepet megülni. Akkor még nem érezték, hogy egyedül vannak. A gyermek ünnepén. Nem kergette őket semmi sem utazni, szállodákba, tűzhelye vesztett emberek közé, gyerek nélkül, akit hiába vártak. És most mi ez a karácsonyfa vágy? Öregség talán? Fónagy Tamás szeme végigsiklott felesége arcán. Nem, Illyn még nyoma sincs az időnek. Csak ő, persze, az a húsz év különbség, a háború. A lába is, ez a két darab fa, mintha megcsomósodott volna benn a vér. Gyúrogatni kezde a térdét.

— Fázol? Vedd ezt a takarót. Nekem melegem van.
 — Köszönöm, hadd, csak elzsibbadt a lábam.
 Besötétedett, mire a városba értek. Földes Feri a körútnál kiszállt. Összeszedte a síholmiját.
 — Kilencre várjuk magát, ugye, Tamás? Kértem, hogy jöjjön fel hozzánk szegény, mert még elbúsulja magát egyedül.
 — Igen, gyere csak fel, nagyon kedves lesz.
 — Remélem, nem haragszol? — súgta Illy, mikor magukra maradtak.
 — Nem. Miért?
 — Feri igazán olyan kellemes fiú.
 — Jó, hiszen nem szóltam semmit.
 — Rossz kedved van, Tamás? Bánt valami?
 — Rossz kedvem? Nem tudom. Lehet. Majd elmúlik.

De nem múlt el. Mikor egy óra múlva kilépett a fürdőkádából és kurtá kezével végigpaskolta testén a bolyhos lepedőt, undorodni kezdett önmagától, ettől a lilaszínű hústömegtől, amelyet derékban kipárnázott már az öregség. — Ilyen lettél te, három év alatt — mormogta Fónagy Tamás, miközben sörtehajáról ledörgölte a vízcsöppeket. A tükörrel nézett farkasszemet, hosszan, ellenségesen. Az időt nézte, a szétmá-

lást, a halált. Így állott önmaga előtt percekén át, reménytelenül Fónagy Tamás nagybirtokos. Harminc év előtt vette át apja gazdaságát, karcsú volt, friss és fiatal. A föld megduplázódott azóta, erdők kerültek hozzá, legelők, halastavak, pesti villa, autó és cselédség, csak egyetlen dolog nem sikerült neki, nem tudta önmagát megmenteni. Nem ezt a testet így birkamirigyekkel feltűzelve, nem. Minek? Csak egy ökölnyi kis gyermekben, Istenem, növekvő, apró kis kölökben önmagát látni, élni, kacagni, két parányi kézzel kapva a valóság után, ami már ujjai közül lassan kihull. De az nincs, senki sincs. Csapkodni kezdte a hátát a törülközővel, mintha csak úgy a vizet szárítaná, de egyre hevesebben lendült meg a karja és az állkapcsa megfeszült. Talán csak a hatodik ütésnél vette észre, hogy mit is csinál. Fejcsóválva ült le a székre, a bolyhok közé dugta a homlokát, nevetni próbált.

— Eh, mi az ördögnek gyötröm itt magam — és a szürke ing után nyult. De gondolt egyet, csöngetett.

— Puha piké inget hozz, a szmokingot készítsd elő. Karácsony van, vagy mi a csuda.

És most az a pincér, az az ízé, az a pincér föláll a székre, hopp, vigyázva, egyensúlyozva, hogy fel ne dőljön, óvatosan, na, azzal a vastag kezeddél és cukrokat aggat, mézeskalácsot. Meg aranyozott diót is, sok aranydiót, — mindjárt nyolc óra van — az asszony meg a fehér pamutot vágja, kötözgeti az asztalszélen és két kipirult gyerek leselkedik a kulcslyukon át. Biztosan leselkedik, ő az a két gyerek, ahogy ők is leselkedtek, öten fiúk, valamikor a Fónagymajorban. És ő pedig, a Tamás, az öreg Tamás selyemmel átszőtt fekete nadrágtartóját gombolja, a nyakkendővel ügyetlenkedik, mert sohasem megy úgy, ahogy szeretné az ember. — Henrik, add rám a kabátomat.

Ilyenkor mákos tészta volt vacsorára, az anyja mindig megtartotta a böjtöt, — nem sült csirke — köszönöm, ez a darab elég, de te csak végy még egyet, Illy, annyit strapáltad magad, na, kínálja vele a nagyságos asszonyt! — sült csirke csak az ünnepen, pulykával együtt, de ő a pulykát sohasem szerette.

Vacsora után pedig ölbejtett kézzel várakoztak, — jó-nak kell lenni, ha a Jézuska jön! — ott várakoztak mind az öten, feszengve, türelmetlenül mind az öt fiú — és megszólalt a csengő.

— Jött valaki? — kérdezte Illy, a szeme megcsillant, ahogy az ajtó felé fordult.

— Ezt a virágot hozták, tessék.

— Tegye ide az asztalra, Henrik.

Illy kiszedte a selyempapírból a drótokat.

— Nini, kis karácsonyfa! Tamás! Kis karácsonyfa.

— Szép. Ki küldte?

— Nem tudom. Itt a névjegy.

— Dr. Földes Ferenc tanácsjegyző.

— A Feri! Látod, milyen kedves. Úgy sincs karácsonyfánk.

— Nincs. Gondolhattál volna rá.

— Én? Hiszen te nem szereted. Te mondtad, hogy nem kell.

— Én mondtam? Lehet, gyerek nélkül minek is az.

— Tamás!

Fónagy Tamás az újságba dugta vissza a fejét, de időnkint szivarszippantás ürügyével az asszonyra nézett. Illy nyugtalan volt. Könyvet tartott a kezében, de csak forgatta a lapokat. Nem olvasott. Az órát leste, a keskeny kis aranyórát a karján. Meg a karácsonyfára bámult, amely nem is volt igazi fenyő. Csupa viasz, meg csillogó cukor. Pont kilenckor tompán hallatszott be a vendég csöngetése. Földes Feri mosolyogva hajolt meg. — Itt a jólszabott karácsonyi ajándék, — gondolta Fónagy. — Isten hozott, öcsém.

— Igazán elragadó ez a figyelmessége, Feri. Nézze, milyen édes. Ugye, milyen édes, Tamás?

— Parancsolj, gyujts rá.

— Nagyon hálás vagyok mindkettőjüknek, hogy nem kell ezt az estét egyedül töltenem. Ebben a meleg családi körben, amelynek boldogságát —

— Hát miért nem nősülsz meg öcsém?

— Ó, arra még ráér, Feri.

— Mit tudod te. Én azt mondom, minél hamarabb.

— Igazad lehet, bátyám. Ilyenkor veszi észre az ember, hogy nincs rendjén ez az egyedüllét. Én például minden karácsonykor olyan — olyan — elégikus leszek. Mintha valami hiányoznék.

— De most jól érzi magát nálunk, ugye? Várjon, csinálunk mindjárt egy kis karácsonyi hangulatot. Henrik, hozza a gramofont, kérem.

— A rádióban nincs műsor?

— Nincs. Nem is kell. Én már kiválogattam a lemezeket.

Mintha Fónagy Tamás levegővé pattant volna szét, ők ketten most serénykedni kezdtek. Feri a gépet húzta fel, Illy a tűt csavarta be, felgyújtották a mennyezetégők tompa fényét és most csingiling, a Jézuska megérkezik. Fónagy Tamás mozdulatlanul ült a széken. Ezek ketten hogy értik egymást. Örülnek. Illy, mintha tízéves házasságát letörölték volna róla, barna kislány szemével nevet a karácsonyfára, két kezét mályvaszínű tafruhájára szorítja a keble fölé és egymásra néznek, ahogy felhangzik a karácsonyi dal. Fónagy Tamás az örömből kimaradt. Ők ketten igen, mintha ők játszanának most karácsonyt, mintha az élet csak ígéret volna, újrakezdés, mintha nem fájna ez itt senkinek, ez a dallam, ahogy az anyja énekelte s ahogy várta, hogy hozzá is elszáll egy asszony ajkán, ennek az asszonynak ajkán, aki majd a gyermeknek énekel. A gyereknek! Nem így dúdolván magad elé, Illy, nem így egy idegen férfivel. Nem neki, hallod? Lilás lesz a szája, ahogy

felugrik a székről kurta karját kinyújtva a lemez felé. A hangja fátyolos, alig érteni, csak ennyit mond:

— Ne recsegtesd, Illy! Nincs egy jobb lemez? — és leemeli a tűt, könyökével végigcsúsztatva az asztalon, a könyökével s amint visszahúzza, a karácsonyfa megbillen és a szőnyegre hull.

— Istenem! — sikoltott Illy és mind a hárman a széttört cserépre néztek, az eltorzult kis fenyőre ott lenn a földön, amely csak csupa viasz meg cukor. Az asszony lehajolt, hogy összeszedje.

— Hagyd, hagyd, majd a Henrik! — kiáltott rá Fónagy Tamás — ne nyulj hozzá!

De Illy már a szőnyegen térdelt, óvatosan emelte fel a kis fenyőt. Keskeny orra remegni kezdett, ahogy szétszedte az ágait.

— Segítsen, Feri. A cserepeket.

És összerakták ők ketten a cserepeket az asztalon. Illy az aranyzalaggal átkötötte, aztán leült, sápadt volt az arca, az ajka körül keményre nyúlva és kicsit gonosz. A szemét elfutotta a könny.

— Nem is tudom, hogyan, nem is tudom, hogyan — motyogta Fónagy a kialudt szivarvéget harapdálva.

— Ugyan semmi. De kérem, Illyke, könnyen megesik ilyesmi. A karácsonyfákkal mindig. Én voltam a hibás, hogy úgy a szélére tettem a gramofón miatt — Feri halkan beszélt, minden szót megfogva, kerekítve. A térdén kulcsolta össze ujjait. — Én már csak ilyen vészmadár vagyok. Két éve a sógoromnál Zalaegerszegen, ott meg a kisleányra dőlt rá a karácsonyfa, igazi nagy karácsonyfa gyertyákkal. Szerencsére csak a karja égett meg a kisleánynak, ahogy rácsapódott az egyik ág. Eloltottuk. Mondom, nekem az ilyen dolgokkal nincs szerencsém. Bocsanat, most már megyek.

— Nem. Hát hova?

— Horváthékhoz kell fölmennem. Igazán nem tudtam kiérni. Még egyszer boldog ünnepet. Ha megengedik.

Az előszobába kikísérték őt mind a ketten. Az asszony egy darabig utána nézett a rácsos üveglakon keresztül.

— Ez a mi karácsonyunk. Látod, ilyen a mi karácsonyunk!

— Ne haragudjál, Illy — szólott Fónagy Tamás csendesen.

— Haragudni? Nevetséges. De fáj, érted, fáj. Mit is várhatnék én mást tetőled? Irigyled, ha én boldog vagyok. Irigyled! Éppen olyan vagy mint a testvéreid. Undok, irigy parasztok. Most megmondtam neked. Jóéjszakát! — Becsapta maga után az ajtót, de a sírása még áthallatszott, görcsös, felbúgó asszonysírás, aztán az is feloldódott az éjszakában.

Fónagy Tamás egyedül ült a csend közepén. Az összegyűrt karú kis karácsonyfa állt előtte, a nyitott fekete gramofón doboz és lenn a szőnyegen a cukormáznak fehér, csillogó pora. A mellébe időnkint visszatért az ismerős szorongás, ilyenkor az ingére nyomta kezét, simogatta körbe-körbe és sóhajtott.

Igen, ilyen az ő karácsonyuk. Ilyen az ő életük. Megtörve, összekuszálva, hamis, cukros csillogással. Miért? Sokáig lebegett a kérdés így fölötte, elvegyülve a füstkarikákba — ez ma már a hatodik szivar. Miért? Ők ketten talán nem is hibásak. Minek hát az a gyűlölet, nem parasztirigység, Illy tévedett, gyűlölet, amely elfogja néha, hogy számon kérje az összekapcsolt két élet gyümölcsét? Illy! Pedig szereti ezt az asszonyt, szereti és sokszor, sokszor rátámad valami, hogy két kezébe kapná a nyakát, megfojtaná. Akár egy irigy paraszt. Micsoda ostoba himmé válhatik az ember. Megfojtani? Talán azért is, mert egymásra mosolyogtak, mert kezet fogtak fönn a hegyoldalon, mert egymásnak dúdolták itt az angyaléneket. Szerelmesek, ördög tudja, de szerelmesek. S ha ő most szépen félreállna, nem lenne irigy, nem, azt mondaná, tessék, parancsolj, itt a karácsonyi ajándék, épp összeilletek, és lenne gyerekük, kettőjüknek, gyerekük lenne és rájuk dőlné a karácsonyfa, hehe, az a vészmadár Feri, vigye kánya az egéset.

A homlokát kezdte símogatni. Meleg van idebenn. Henrik talán elfelejtette elzárni a fűtőtestet. Nem csöngtet neki. Karácsony van. Aludjon békén, ha kedve tartja. A pincér fiai is alszanak, képeskönyvvel meg a falóval az ágyban, a párnához ragadt a koszorú füge. Szegény Illy, szegény, szegény Illy! Hallgatózni kezd. Már nem sír, már moccanás sem hallatszik a szomszéd szobából, ó kár volt elrontani az örömét, tönkretenni az örömét, tönkretenni a mai estét, a mai estét, szegény Illy, zsebkendőjét a szájára szorítva talán már el is nyomta őt az álom. Ha most a szívükre tudna hullani a boldogságból csak egy hópehely.

Fónagy Tamás üresen maga elé bámul, a szeme egyre fényesebb. Aztán arrébb csúsztatja a széket az asztal felé, megfogja a gramofónkart, ráteszi a lemezre, néhány recsenés, a gép sustorog, halk gyerekdal ömlik szét a szobában, rácsordulva az alvó asszony álmára is. Fónagy Tamás lehunyja a szemét, édességet érez, puha várakozást. — Jöhetnek már? — kérdi akkor valaki, benn a lelkében kérdi, de ő megremeg belé, szólni nem tud, csak a fejével bólint. S akkor a csukott ajtón keresztül két kis fiú ugrik be a szobába, két piros arcú fiú, négy meg hat évesek. Ide futnak, ide Fónagy Tamáshoz, a térdére szökve, igen, ide a térdére, a melléhez búznak, hogy a szíve megdobban belé, nagyot dobban, ahogy a fülébe súgják: Apa, apa! Fónagy Tamás mosolyog. Jobb kezét a szívéhez emeli. Ödalt billen a feje.

A tű még kattogva járt, sziszegve, súrlódva a lemez közepén tíz vagy húsz percen át.

Féltizenkettő lehetett.

Semjén Gyula.

JACQUES MARITAIN

A BELÜLVALÓ ÉLET

**Quis volens turrim aedificare non prius sedens
computat sumptus**

Aki tornyot épít...

Hogy a lelkiéletben haladjunk és alkalmassá váljunk a szemlélődés kegyelmére, használnunk kell az Egyháztól rendelt eszközöket. A szentségek buzgó vétele, az Oltáriszentség szeretete, gyakori áldozás, a Szentlélek tisztelete, gyermeki és állhatatos bizalom Jézus Istenszívében és a Boldogságos Szűzben, minden kegyelem közvetítőjében, és az az édes alázatosság, mely boldogságunk hajnala, — *incipit beatitudo ab humilitate*, — a Szent Angyalok tisztelete, lelki és testi vezeklés, a szent gyűlölet önmagunk iránt és az állhatatos imádság mind kell. Nem is érdemes sokat bizonygatni ezt a nyilvánvaló igazságot.

De néhány szót még a liturgia jelentőségéről. Az isteni hatásoknak megnyílt szívvel belekapcsolódni az Egyház imájába, szentségi életébe, nagyon biztos út. Tisztítja szívünket, világosság a lelkünk számára, előkészít a szemlélődésre, mert Krisztus életébe vezet minket. „Minden imakegyelem, minden misztikus állapot, mintája és forrása az Egyház szentségi élete. Ezek mind színekké bomlott sugarai a Krisztusképnek, amely teljes a Testben.”

(Humbert Clerissac, *Le Mystère de l'Eglise*.)

A liturgikus élethez csatlakoznia kell a Szentírás és a Szent Tanítás olvasásának. Rendesen ez is szükséges eszköze a szemlélődésnek. Ezt hívták a régiek Szent Benedekkel *Lectio Divina*-nak (Szabályok 48 c.). Ez nem hideg és elvont spekuláció, sem egyszerűen emberi kíváncsiság, nem fölületes olvasmány, hanem komoly, elmélyült és állhatatos kutatás az igazság után. Imádságos és gyengéd. *Lectio*-nak hívják és első fok az emelkedő lépcsőn: *lectio, cogitatio, studium, meditatio, oratio, contemplatio*;¹ de Szent Benedek tudta, hogyha nagylelkű és bá-

¹ V. ö. Dom. GUIGUES LE CHARTREUX: „Együtt van minden lépcsőfok. Egyik függ a másiktól. Az olvasmány alap; anyagot ad és elmélkedni készítet. Az elmélkedés nagy gonddal keresi, amit kívánni érdemes, vizsgálja és napfényre hozza a kincset, megfogni azonban képtelen, imádságra indít. Az ima minden erejével oda-

tor az ember, megkapja még hozzá a többi fokot mind. Az imádság egyszerű és könnyű módszere ez volt: megfeledkezni az énről, állandóan összeszedetten élni, átítatni lelkünket a misztériumok szépségével, érdeklődni a természetfeletti rend iránt minden vonatkozásban, úgy, ahogy a Szentlélek küldi sugallatait, mert egyedül Ő taníthat meg minket imádkozni. Tizenhat századon át az Istennel való egyesülésnek csak ezt a módját ismerték a papok, a szerzetesek, és az egyszerű hívek is: lelküknek ezt a szabad kiöntését Előtte, ezt a lectio divinát, mely táplálta az imádságot és fel is tételezte azt, szinte egygyé-
vegyült azzal.”

(*Dom Delatte: Commentaire sur la Regle de saint Benoit.*)

Ez nem azt jelenti, hogy a régiek nem szenteltek órákat annak az imádságnak, amit sem a liturgikus ima, sem a szokásszerű összeszedettség nem pótolhat. Amikor az olvasmány és a zsolozsma csendben folytatódott bizalmas társalgásban az Istennel. De a mi munkától és tevékenységtől lázas korunkban elengedhetetlen lett kifejezettebb formában is időt biztosítani az elmélkedésnek, amennyit csak állapotbeli kötelességünk enged. Elgondolhatjuk, hány lélek fosztja meg magát a magasabb ima kegyelmétől, mert nem törekszik elég áldozatot hozni, hogy lélekközelben legyen az Istennel.

„Az elmélkedés minden más munka fölé való, mert ez a lélek ereje.” (Keresztes Szent János.)

„Csak egy út van az Isten felé: imádság; ha valaki mást mond nektek: hazudik. (Szent Teréz.)

Ki kell emelni még a fohászimák nagy hasznát. Szokássá vált gyakorlatuk Isten jelenlétében tartja a lelket és kicsit kárpótolja is a gátló szellemi munkáért, amely természete szerint teljesen lefoglal.

Kasszián szerint Izsák apát a lelkiélet értékes titkának tartotta, — amit a legöregebb Atyák hagytak rá s amit csak azoknak mond el, akik nagyon vágnak utána — gyakran ismételni ezt a zsoltárverset: *Deus in adiutorium meum intende Domine ad adjuvandum me festina*, mert így Isten jelenlétében tartjuk magunkat és mindig reá gondolunk. Mert mindennél fontosabb szokássá váltan az Isten színe előtt járni.

„Mindenfelől szorongatnak, harcot és megpróbáltat-

fordul az Úrhoz és kéri a szemlélődés várvavárt kincsét. Végül is jön a kontempláció, hogy három nővére munkáját megjutalmazza, és édes égi harmat járja át az Istenhez hasonult lelket... Ez minden ízt és minden fogalmat túlhalad. Ez hát a boldogság lépcsője.”

(L. Echelle du Paradis, ch. VI.)

tást kell kiállnom, ha nem emelkedem gyakran és nagy
vággyal Isten jelenlétébe, hogy szüntelenül Színe előtt
éljek. Minden javam egyedül csak Ő; rajtakívül csak
szörnyű nyomor”.

(Gerlac Peters.)

Praebe mihi cor tuum

Add nekem szívedet . . .

A laikus és világi bátorságát sem kell elvenni a lel-
kiélettől és a kontemplációtól, azért mert körülményei
sokkal nehezebbek. Ha nincs is számára külön szabály s
ha nincs is külön fogadalma, amiben a szerzetes erős tá-
maszt talál, ha magának kell is szüntelen önmagát irá-
nyítania, mert a világban él és emiatt sok bocsánatos
bűnbe, tökéletlenségekbe esik, pótolhatja a külső segítség
hiányát belső buzgósággal, amit az imádságos élet ke-
gyelmében kap meg.

Hogy jóvátegyék életük gyengeségeit és hiányait,
fogjanak hozzá mindenekelőtt a mély és mindentátfogó
alázatosság gyakorlásához, hiszen erre úgyis segíti őket
minden gyakrabban visszatérő hibájuk. Merüljenek el
kicsinyságukban, *in propriam parvitatem*. Tegyenek meg
mindent, ami rajtuk áll, hogy Isten irgalmára s a Gond-
viselésre teljesen ráhagyatkozott nagy bizalomban élje-
nek. Gondoljanak a sok velükközölt kegyelemre és adja-
nak szüntelen hálát érte. Teljesítve az Apostol parancsát:
gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete; így az-
után ez a teljes és fenntartás nélküli ráhagyatkozás lesz
szent örületünkké, mert minden keresztényben valami-
lyen módon látszania kell a Kereszt szent örületének.

Végül legyenek jóakarattal minden teremtmény
iránt, tartózkodjanak attól, hogy ítéletet mondjanak má-
sok belső dolgairól. Nagy szívvel csodálják mindenütt
Isten szabad, széles és változatos útjait. „*Quotidie quo-
que perdurantes unanimiter in templo et frangentes circa
domos panem. Sumebant cibum cum exultatione et sim-
plicitate cordis, collaudantes Deum, et habentes gratiam
ad omnem plebem.*” (Ap csel. II, 46, 47.)

Izay Béla S. J. fordítása.

ANGELUS SILESIUS :

CSAK JÉZUST KIVANJA

1.

Jézus, édes ünnep
Vagy szegény szívünknek.
Arcod, mint a Nap, ragyog,
Szolgál minden angyalod.

2.

Vaksötétbe lámpád,
Önti drága lángját;
Benned kél a virradat,
Téged meglát mind a vak.

3.

Odvában a lelkem
Meggyógyul, örvendjen.
Mert a forrást csorgatod,
Hogy meglássam holnapod.

4.

Minden ízem, testem,
Csak Téged keressen,
Mozdul minden porcikám,
Téged csontom is kíván.

5.

Csókokod jobb a méznél,
Csókoddal tetézzél,
Illatod is kellemes,
Mert a Mennyből lengedez.

6.

Érted azért esdek,
Engemet keress meg,
Már csak arra vár szívem,
Hogy Tebenned megpihen.

7.

Minden jót megadtál,
Megzizzen a magtár,
Táplál engem sok javad,
Mégis legjobb vagy Magad.

Horváth Béla fordítása.

JACOPONE DA TODI:

LAUDA XCI.

Ha fölrepül a lélek,
ha meggyullad szerelme
Istenben lelkesedve
s kiröppen önmagából.

E tenger közepéből
kitörölni lehetetlen,
e tenger feneketlen,
vizéből nincs menekvés.

Nincs gondolat, se mondat,
kimondani alakját,
titok szerint szakad rád
s lelked lelkében elvész .

Lelked lelkében egy rész,
a Jóba hömpölyögve,
alaktalan gyönyörbe
legszebb szerelme lendít.

Kinyíltak a kapuk már,
megadta drága Testét
az isteni szövetség,
a mennybe vette lelked.

S meglátod a kegyelmet,
megismered a titkot,
birtokod égi birtok,
tudatlanul tudós vagy.

Minden vagyont elejtesz,
a porból így hasadsz át
a mennybeli magasság
mértéktelen körébe.

Minden zavart felejtesz,
lelked remek vigaszt lát,
lefejtet rossz salakját
s az irgalom jön érte.

Horváth Béla fordítása.

KOLOSSVÁRYNÉ DARÁNYI ELLA:

OLASZORSZÁGI UTAM (1927)

Donatello legszebb mesterműve is a Santa Croceban van. A Cavalcantiak családi alapítványa ez egy, az Angyali üdvözlést ábrázoló óriási kőrelief, puttokkal diszített remek ornamentikájú faragott kőrámában. A genreszerűleg elhelyezett pazar koszorúk és füzérek, díszes frizek és barokk vonalak között bűbájosan egyszerű és intim a két főalak mozdulata. A gazdagon omló ruhadrapériákból a Boldogságos Szűz keze csodás megrettenéssel kap szívéhez, míg gyönyörű lányos feje csendes aggállyal figyeli a nagy szárnyas angyalt, aki féltérdre ereszkedve, rajongó alázattal és hódolattal köszönti őt. Nemes hallgatás lengi körül a jelenetet, mely a keret árnyékában úgy hat, mint ha egy karámban játszódna le. Tagadhatatlan, hogy ha a Szűz Mária kultuszának más titokzatos és nagysúlyu jelentősége nem is volna, ápolni kellene azt már csak azért a lendületért is, melyet a századok művészetében az emberi kedélynek adott. Hiszen hogy ha az olasz renaissance-ot megfosztanók azoktól az épületektől, képektől, szobroktól, melyeket a Madonna és a szentek tiszteletére alkottak, nem sok maradna belőle.

Kicsit távolabb Benedetto da *Maiano* szögletes szószéke, a mester flórenzi főműve megint csak Szent Ferenc életét ábrázolja aprólékos plaszticitással. Elöl, az alakok élesebben vannak kidolgozva, térben és beosztásban is a véső itt az ecset munkáját akarta végezni, a szobrászat majdnem festészetté válik és öntudatlanul valósítja meg a modern francia műkritikusok állításait, hogy a művészetek egymással karöltve járnak. E körül forgott *Wagner nagy álma* is.

A Santa Croce első zárdaudvarában van a híres *Cappella Pazzi*, ez az építészeti matematikájáról világhírű kápolna, *Brunelleschi* legszebb valóra vált terve. A zárdaudvaron át, emelkedett bolthajtásos tornác között, örökzöld bokrokkal szegett széles ösvény vezet a magányos görög templomra emlékeztető színtiszta renaissance kis épületéhez. Sugár korinthusi oszlopok tartják a cassettes magas előcsarnokot. Az attikán, páros oszlopok közt márványkockák vannak; ezek először itt nyerne

alkalmazást és az egész épületnek valami olyan különös könnyedséget adnak, mintha csak a bázis masszív oszlopainak lélegzete idefenn már finom detailok párázatává válna. Az egész kápolna a porticus feletti tympanonnal, nyugodt klasszikus hatású. Belül is a kupolák, oszlopok elosztása, az arányok fenséges tökéletességével nyugtató. A sarokban nagy színes Robbia medailonok bizanci komolysággal ábrázolják a négy evangélistát, a falakon Lucának finomabb kivitelű apostolai merengenek. Donatellótól tervezett négy szárnyal ellátott édes Cherubin fejek vonulnak végig a Settignano által készített friesen.

A Via Ricasolin van az *Accademia delle Belle Arti*, mely az Uffizi és Pitti gallériák után a város legjelentősebb képgyűjteménye. Főleg firenzei és toszkánai festők művét tartalmazza, de itt van Michelangelo első nagy mesterműve is, az eredeti Dávid szobor. Az előcsarnokon keresztül egy nagy terembe jut az ember, melynek falain a firenzei gyár szép gobelinjei, mintegy keretül szolgálnak a teremben elhelyezett számos érdekes Michelangelo szobornak. A terem legvégén magas, kupolás térségben áll a gigászi méretű fiatal óriás tökéletes anatómiával, tettekre kész rugalmasságban. A megfékezett erőnek kifejezése és a merész tekintet a hatalmas kolosszusnak felülmúlhatatlan szellemi elevenséget kölcsönöz. A Medicek elűzése után a népnek általános kedvence lett ez a Dávid; az elszánt ifjúban a tyrannizmustól való szabadulás allegóriáját látták. A következő kilenc teremben a nevesebb olasz festők csaknem mindannyian képviselve vannak. Nagyon szépek Albertinellinek a képei, aki barátjának Fra Bartolomeonak zárdába vonulása után sehogy sem tudta magát a világban feltalálni; sok festményen a közös monogrammjuk látható. Itt van *Fra Bartolommeo* gyönyörű képe, „*Szent Bernát látomása*”, ez az aszketikai méltóságában egyedülálló festmény. Sokkal lágyabban kezeli ugyanezt a témát Filippino Lippi patinás képe a „*Badia*”-ban. Nála a jelenés csöndességét kedves misztikus báj lengi át, a pulpitusa előtt ülő Bernát elbűvölt alakja alig látszik érinteni a földet és a figyelmes néző is hallhat valamit abból a titokzatos zenéből, melyre társai a távolban felfigyelnek. A Badia remek kis templom, mely 978-ban épült és főleg egy legendás hírű hősről, Hugó grófról nevezetes. A „*Gran Barone*”, mint ahogy Dante nevezi, Mino da Fiesole síremléke alatt alussza sok száz éves álmát. Halála napját ma is minden évben megünneplik.

Ami Filippinónál olyan olaszosan intím és közvetlen, Bartolommeonál pedig olyan nagyon ünnepélyes, annak arany középútját Andrea del Sarto oldotta meg, főművében a híres Disputában (Palazzo Pittiben). Ez a kép, mely szentek vitáját ábrázolja, úgy kompozícióban, mint színezésben a legmagasabbat képviseli, amit festészetben elérni lehet. A szemek lángolását, a személyek fegyelmezett és természetes tartását, a kezek beszédességét a meseteri vonalvezetésben, nem adja vissza semmiféle másolat. Az alakok felett felhős világításban kigyulladnak a Szentháromság Személyei, mint valami mélyértelmű iniciále egy műnek elején.

Firenze számos múzeuma közt különösen kedves és Értékes a Dom mögött fekvő *Dommuzeum* (Museo del Opera), melybe a Dom és Battisteróból az idők folyamán kikerült műkincseket összegyűjtötték. Egy régi Falconieri palota barátságos udvarán át lehet ide bejutni; mindenütt szobrok, töredékek a dóm multjából és értékes mozaikok, szövetek, márványreliefek a templom őskorából. Minden darab egy külön műremek, de főleg a két elkápráztatóan szép Cantoria (orgonaerkély), melyek közül az egyik Donatello, a másik Luca della Robbiától való. A két egyforma magasságú, hasonló négyzetekre beosztott fehér márványköltemény egyidőben készült és minden hasonlatosságuk mellett jellegzetesen hangsúlyozzák a két művész külön egyéniségét. Donatello reliefjeiben a lengén öltözött figurák, kedves elevenséggel sorakoznak az üvegmozaikkal berakott alapon. Itt is, ott is, csipkeszerűen áttört aranydíszítésű oszlopok takarják el a zene ritmusaira könnyedén mozgó táncolókat. Robbia művét viszont nemes egyszerűség jellemzi; a görög drapériák és az antik feliratok a komoly hellén formák teljes renaissanceját hirdetik. Soha mű jobban nem közelítette meg az ókor klasszikus ízlését. Zenélő alakjai közül híresek az oldalreliefeken éneklő ifjak, kottával kezükben, arcukon az igyekvő erőfeszítésnek megszólalásig hű mimikájával. Itt van a világ ötvösművészetének legelső egyházas műremeke, a masszív ezüsből készült 107 kg-os oltár, melynek aranyozása és emaildíszítése értékben messze mögötte maradnak a munka művészi jelentőségének. Ez az ezüstoltár a Battistero számára készült. Pompás reliefjei Keresztelő Szent János életét ábrázolják. Kiviteléhez Verocchio, Michelozzo, Pollaiuolo, művészetük legjavát adták. A régi kandeláberek, templomi kegytárgyak és más csodaszép tárgyak közt feltűnik még egy

különösen finom bizánci mozaik munka a XII. századból: Jézus és Mária élete aranyozott ezüsttel és emaillel. A hozzávaló fafaragású ráamákat egy velencei nemes hölgy adományozta 1393-ban, akinek az ajándék fejében 50 arany forint évi járadékot utaltak ki. Szépek a szövött miseruhák, melyeket Pollaiuolo tervezett 1470 előtt; 27 rá-mára festett biblikus témájú jelenet. Legszebb köztük „Zakariás a templomból jövet”, melyen a százoszlopos szentélyből fedetlen fővel szalad ki a főpap.

A múzeumból kijövet még bepillanthatunk a *Camp-nile* belsejébe, mely Olaszország legszebb gótstíliú ha-rangtornya. Alapjait *Giotto* fektette le, a belsejében el-helyezett reliefek a szobrászat történetének fontos feje-zetét képezik. El ne mulasszuk fölkeresni a *Sasso di Dante-t* (Dante köve...), azt az egyszerű emléktáblát, mely azt a helyet jelöli meg, ahonnan a nagy Firenzei, arnoparti sétái után esténként megpihenve, átnézett a közeli Portinari palota erkélyére, ahol Beatrice üdülést keresett az esti órákban. Talán itt született Dante egyik melódikus szonettje: „tanto honesta et tanto bella é la mia donna...”

A *Santa Maria Novella* is sok időt igényel. E nagy gótstíliú olasz épület a róla elnevezett piazzáról messzire világít fekete-fehér kockázatával és a balján végigvonuló márványberakásos csúcsíves árkádokkal, az u. n. „avel-lik”-kel, hol a nevezetes firenzei családok sarjai pihen-nek. Ezt a régi dominikánus szentélyt a renaissance nagy titánja, Michelangelo, „Menyasszonyom”-nak szokta ne-vezni. A széles kiterjedésű épület főbejárata, Alberti re-mekműve, egymagában is megállhatna. Rögtön a bejárat-nál van Masaccio elmosódott, de grandiózusan szigorú freskója: A Szentháromság. A jobboldali hajó első mel-lékoltáránál fekszik Pietro Benintendi boldoggá avatott felesége, Villana Botti. Rosselino kitűnő vésője a fiatal asszonyt ágyán szenderegve ábrázolja, a baldachin füg-gönyeit angyalok tartják. A következő oltárnál boldog Giovanni Di Salerno pihen. Az u. n. „Capella della Pura”-nak főoltárán van egy ősrégi bizánci feszület: Villana leggyakrabban ez előtt imádkozott. Egy ajtón keresztül a régi temetőbe jutni, mely most rózsákkal és ciprusokkal van beültetve. Innen hamarosan a Ruccelai család külön kápolnájához érünk, hol a legrégibb, még Giotto előtti festmény látható, a trónusán ülő híres „Madonna Ruce-lai.”

Folytatjuk.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

AQUINÓI SZENT TAMÁS ÉS A ZSARNOKSÁG. Az evangélium szellemét kodifikáló Angyalí Doktor ezt írja a zsarnokról: „A zsarnok kénye-kedve szerint ő, így hát semmi biztonság nem lesz, hanem minden bizonytalan, mivel eldobták a jogot. A zsarnoknak gyanúsabbak a jók, mint a rosszak. Azon igyekeznek az említett zsarnokok, hogy megakadályozzák alattvalóik erényességét és nagylelkűségét, nehogy fölzendüljenek a gonosz uralom ellen. Nem tűrik a zsarnokok, hogy az alattvalóik között a baráti kapcsolatok erősödjenek s a béke áldásait élvezzék s mindezt azért, hogy míg egyik a másikkal nem bízik, ne tudjanak az önkényuralom ellen valamit megindítani. Ezért közöttük viszálykodást vetnek, a meglévőket táplálják, s mindazt, ami az emberek összekapcsolására szolgál, mint összejövetelek és más egyebek, amelyek barátságot és bizalmat szülnek az emberek között, megtiltják. A zsarnokok alatt kevés gerinces férfiú van, mivel a vezetők, kiknek kötelességük lenne alattvalóikat az erényre vezetni, alattvalóik erényeit hitványul irigyelve, azokat amint csak tudják, megakadályozzák. Természetes is, hogy a félelemmel táplált emberek szolgái lélekké fájulnak, s minden férfiúi és kemény munkához kislelkűekké válnak: amit tapasztalunk a-

zokban az országokban, melyek sokáig zsarnokok alatt szenvedtek.” (De regimine principium).

A zsarnokok már más korokban is sanyargatták a népeket. A régi zsarnok (mint a gonosz Leofric Kállay Miklós drámájában) kilenc-ágú korbáccsal járt a várpiacra, csatlósai kíséretében. Nyilvánosan itta a vért és nyilvánosan hirdette, hogy uralma jogtalan, törvénytelen és istentelen. *De mit tehettek ellenem?* — üvöltötte. Megölöm, aki ellentáll. S meg is ölte. A régi zsarnok nem tagadta, hogy ő bitang, szípolozó, istentelen zsarnok.

A modern zsarnok más. Ha megvizsgáljuk például az új vörös cár, vagy valamelyik távol-keleti, esetleg közép-délamerikai rablóhadvezér tetteit, világosan láthatjuk a zsarnok minden változatát. Ez a mai zsarnok ugyancsak korbácsot hord, noha bomba, vagy gépfegyver alakjában. Páncélját nem az ing fölött, hanem az ing alatt viseli, mint golyóálló mellényt. Tábornokai kíséretében kimegy ő is a piacra, de nem sajátkezüleg korbácsolja meg a ronda kézműveseket és piszkos pórokat. A korbácsolást testőrei előre elvégzik, megtisztítják a piacot a fazekasoktól, szétrúgják a mézeskalácsosok sátrait, hogy legyen hely a mindennapos díszmenetnek. „Mindennapi díszmenlénket add meg nekünk

ma,” — így tanítják a Miatyánkot az új zsarnok káplárai. Mert papok nincsenek; ezeket a sötét-lelkű, férfiatlan egyéneket, kik a népet, államellenes módon, a mindennapi kenyér kérésére tanítják, börtönbe kellett vetni. A piacon tehát testőrök, operettekből ismert tábornokok és egyéb csizmák között megjelenik a modern zsarnok. A mellékutcákban éljenez az eleve megkorbácsolt nép, mert jön a zsarnok, nem lovon ugyan, de egy tank tetején. A csizmák indokolatlanul csatognak és a zsarnok büszkén körülnéz. Aztán rádióbeszédet intéz szeretett népéhez, melyben bebizonyítja, hogy nemcsak ő szereti a népet, hanem őt is szereti a nép. És mindenki az ő híve, a mostani vörös választásokon is kilenevenhat százalék szavazatot kapott, mindenki őt szereti, mindenki őt szolgálja. Ez jórészt igaz is. A zsarnok alatt csakugyan mindenki szolgálja. Ebben egyeznek a mindenkori zsarnokok, a szolgaság intézményesítésében, korbáccsal és páncélautóval.

De a modern zsarnok ravaszabb. Ő nem vallja be oly tisztességesen és nyíltan, mint hajdani elődjei, hogy uralma jogtalan és istentelen. Nem. Ő a szolgasághoz mithikus tankönyveket és rádióbeszédet mellékel, melyekkel megmagyarázza a népnek, hogy az élet célja a szolgaság. Mivel a költőket és tudósokat, ezeket a haszontalan firkászokat, kik a szabadságról s az emberi méltóságról fecsegték, kénytelen volt el-égetni, vagy száműzni, né-

hány korcsmai cinkosát kinevezi költőnek, tudósnak és filozófusnak. *Elrendeli, hogy ezentúl ezek és ezek költők és professzorok legyenek*, akik megtanítsák a népet a szolgaság szeretetére, a nyomor, az elnyomatás imádatára.

A mi mesterünk Aquinói Szent Tamás bárcsak engedné nekem és társaimnak, hogy a mennybéli Királyság jó harcosai lehessünk s el ne fáradjunk dicsősége hirdetésében. Gyarapítsa a mi tehetőségünket, szálljon vállunkra a Tüzes Galamb; kérünk, Tamás, röptesd belénk a bátorság lángoló szellemét, hogy üldöztetésünk miatt se essünk kétségbe, hanem diadallal és a te lobogóddal, egyetértésben az édes Anyaszentegyházzal, meneteljünk a mennybéli Trónig, s kövessenek minket a kicsinyek és az elnyomottak! Óvj minket, Istenem, a kísértésektől, hogy eleneink dicsérete meg ne vakítson minket, óvj minket a Sátán ígéreteitől, hogy hűségesen szolgálhassuk a te szegényeidet s a te szellemedben munkálkodhassunk a proletárok felszabadításán. Engedd közelünkbe az új rabszolgákat, s adj erőt nekünk, hogy letéphessük láncukat. Hívd ki az éjszakából, vezesd a napvilágra a sötétben sinylődő rabokat, mentsd meg őket a kevesek sok pénzének zsarnokságától, mentsd meg őket a bankoktól, a rossz törvényhozóktól, a kiskirályok haragjától! Tarts meg minket, Istenem, dicsőséges hadsereggedben, hogy harcolhassunk a te Királyságodért ezen a vi-

lágón — mert te vagy az egyedüli Király —, hogy küzd-hessünk a te diktatúráért, — mert te vagy nekünk az egyedüli diktátor, te és földi helytartód, Szent-Atyánk, a Római Pápa.

Horváth Béla.

MUNKÁSOK.

Nincs nemesebb feladata a katolicizmusnak, mint a külvárosok és falvak meghódítása. Kiragadni a nyomorultakat, a „munkátalan munkásokat” a testi és lelki nyomorúság vígasztalan sötétjéből, igazságot és jó hírt vinni az evangélium nélkül tengődőknek, *munkát, kenyeret, igazságos bért* adni az éhezőknek, a szentségek nélkül szűkölködőknek. A proletárok Istent keresik. Sokkal inkább keresik, mintsem gondolnák azok, kiknek parancsuk van arra, hogy igazságot adjanak e kifosztott és meggyalázott népnek. „Nem keresnél, ha már meg nem találtál volna”, — mondja Pascal; elmondhatjuk mi is a kicsinyekről, a köhögősökről, kiket mindenki elhagyott, elmondhatjuk róluk, hogy kétségbeesetten keresik helyöket az Egyházban. Afrikai hittérítők, kik a dárda-dobó, tetovált vadaknak viszik Krisztus hírét, szakállt nővesztenek; engedélyt kaptak a szakállviselésre, mert a vadak csak a szakállasoknak hisznek. Szerintök akinek nincs szakáll, az még gyermek, tehát nincs benne okosság s szavának hinni nem lehet. De az Egyház okos téritői szakállasan járnak az erdőkben, megtanulják a vadak nyelvét s Isten seregébe őket

besorozzák. Egy kis méltányosság, egy kis szakáll kellene a külvárosokba is.

Les pauvres s'ouvrent peu, mais Il n'est pas impossible de gagner leur coeur.

Il suffit de faire attention à eux et de les traiter avec un peu d'honneur.

Mégis mily sokszor hiányzik e kicsiny méltányosság. Nem kellene sajtónkban a „munkáskülsejű” embereket mindjárt vörös csöcseléknek nevezni, suhancoknak és elvetemülteknek. Ezzel csak feléltlenségük és kitaszítottságuk tudatát tartjuk ébren. A munkáskérdést nem kellene rendőri problémaként kezelni. A nép azé, aki fölszabadítja. És nincs jogunk visszautasítani azokat, kiket Isten nem utasít vissza, nincs jogunk eltaszítani azokat, kiket Isten magához akar vonzani, nincs jogunk elítélni azokat, kiktől Isten nem tagadja meg malasztját. Apostolok kellenének, kik mindenkivel szóba álljanak, hogy mindenkit megjavíthassanak. Sokan hisznek a hazugságnak, mert senki sem tanítja őket az igazságra. A szegények káromolják az isteni Gondviselést, *de ezért azok fognak felelni, akiknek dolguk lenne, hogy tanítsák és óvják a szegényeket.* Dolgozni kell a népért, meggyógyítani bajait s akkor elfogadja tanításunkat. Jóra kell nevelni a népet és igazságra, akkor megmentjük a társadalmat, mert ahol a nyomorúság uralkodik, ott a gyűlölet hamarabb fog győzni, mint a szeretet. Misszionáriusok kellenének a külvárosokba és falvakba, a reszketősök, ördögűzők és szekták közé,

misszionáriusok kellenének, kik apostoli hevülettel és példaadással visszavezessék a Római Egyházba a mindenholnan kilökött szegényeket. Ez apostoli munka azonban

csak akkor lesz sikeres, ha valóban segítünk is a népen. És pedig nem alamizsnával. Mert vakmerőség az alamizsna ott, ahol igazságra és jogra volna szükség. hb.

S Z I N H Á Z

PEJU JAVOROV bolgár író „Zivatar” című darabja őszinte meglepetést okozott a Nemzeti Színház közönségének. Amíg az eddigi „kultúrcsere darabok,” akár a finn, akár a lengyel, alig voltak színpadképesek s csak a rendezési érdekességek tették őket elfogadhatókká, addig ez a háború előtti bolgár szerző olyan színpadra teremt, sürített drámai atmoszférát, szinte rutinos, öreg franciákat is megszégyenítő színpadi cselekményfergeteget hozott a színpadra, amely egyszeriben megtalálta a legszelebb rétegek felé is az utat és a magyar-bolgár kultúrbarátság így az őszinte siker jegyében pecsételődött meg. Ha eszközei néha kissé elavultak és multszázadiak is — nem szabad elfelejteni, hogy a háború előtt írták — mégis ezerszer szívesebben látunk ilyesmit a színpadon, mint mikor eposzt és lázálmokat akarnak színpadi képekbe gyömmöszölni és lámpással is hiába kereshetni meg a drámát a mégis csak akcióra teremtett deszkákon.

Javorov drámájának főszereplője a múlt. A földbirtokos Párisból hazatért fia tanuja lesz annak, hogy a ház

huszonhárom éve nem látott barátja, egy politika miatt száműzött és most hazatért ezredes anyját megcsókolja. Huszonhárom évvel ezelőtt a földbirtokos személyi biztonsága kockáztatásával rejtegette és szöktette túl a határon az ezredest és fiatal feleségét is kényszerítette arra, hogy az elhagyott tanyán elrejtett barátjának élelmiszert vigyen. Az ezredes visszaélt az elhagyott tanyán a fiatal asszony védtelenségével és így a fiú az ő fia. A földbirtokos, akinek nem született több gyermeke, régi családjára büszke ember, rajongásig szereti fiát, és feleségét. És a fiú meg az asszony is csak őt szeretik, a természeti törvények ellenére is. Minden ízében mély és emberi eszközökkel rajzolja Javorov azt a vihart, amely a földbirtokos lelkét végigszántja a titok kiderítésekor. Legjobb barátja csalta meg, mikor ő érte kockáztatta vagyonát és életét, legkedvesebbjét, a feleségét rabolta el tőle és egyetlen utóda, örököse sem övé. Mesteri kézre vall, ahogy ez a jó ember egész könyezetével el akarja hitetni, hogy csak az asszony lázálmában történt meg a házasságtörés,

ahogy a felesége öngyilkosságát megakadályozza, ahogy fia feldúlt lelkiállapotát lecsillapítja, ahogy új házat, új fészket építtet neki a tengerpartra (mert ő tudja, hogy mégsem ugyanaz a család folytatódik itt, más fészek kell hát nekik). A darab mégis problematikusan fejeződik be. A földbirtokos a feleségétől elkobzott revolvért nézgetve a darab végső jelenetében úgy viselkedik, mintha halálra készülne és ezzel öszszekuszálja a szerző legszebb intencióját: azt, hogy a földbirtokos megbocsátását abba az élethazugságba rejti, hogy felesége csak idegbetegségében vizionálta a házasságtörést.

Patkós György rendezése a végső jelenet kétértelmű értelmezhetősége kivételével minden dicséretet megérdemel. *Csontos* Gyula grandiózusan emberi a földbirtokos alakjában, igen jó *Tasnády* Ilona is. A darabnak megérdemelt, szinte nagy sikere volt.

HUNYADY SÁNDOR régóta várt új darabjában ismét megcsillantotta mindazt a sok szimpatikus írói tulajdonságát, amelyek miatt méltán lett a magyar írók egyik legnépszerűbbike. Új darabja, *Bors István*, Hunyady kedvenc írói miliőjébe, a Bácskába visz bennünket. Itt él Bors István, az apátlan, anyátlan igáskocsis, akit váratlan szerencse ér. Mert apja a gazdag Tulogdy uraság volt, aki életében bár sohasem törődött vele, örökségleső rokonai bosszantására rá-

jahagyja háromezerholdas birtokát. A kastélyban azonban bent ülnek az örökségre váró rokonok és amíg a per el nem dől, nem is mennek ki belőle. Pompás színpadi helyzet adódik tehát: Egyfelől Bors István, a tegnap még fillérekért dolgozó igásbéres, másfelől az örökségből kicseppent Tulogdyak, akiknek három eladólányuk is van rengeteg igénnyel és immár egy vas nélkül. A szatira készen kínálkozik és *Hunyady* él is vele, csak egy kissé kényelmesen, urasan, nem túl mélyre menően. Egy két erősebb jelenet kivételével inkább *Mikszáth*-módra eladomázgat felette, darabtechnikailag pedig *Bródy* Sándorosan a könnyebbik végét fogja meg a dolognak és többre becsüli a maga egyéni gusztusát minden drámai törvénynél, iskolás megoldásánál vagy magasabb ambíciónál.

Igy aztán kapunk is egy törőlmetszett Hunyady darabot a többi Hunyady darabok minden megvesztegető, bűbajos karakterisztikumával együtt, amelyben egyre több lesz a zsáner-kép a dráma rovására, amíg végül is úgy végződik az egész, mint egy ártatlan kis adoma. A tegnapról mára nagyúri sorba csöppenő igáskocsis históriája számtalan alkalmat adna egy kis szociális állásfoglalásra. *Hunyady* ad is egy remek kis drámai képet, amikor Bors István bicskát ránt a kis summáslány erőszakos csábítójára, a csámpászlábú, ripacsos praxira. Ahogy ezt a kis elgyötört proletárlányt megvédi, becézgeti, ahogy

kimondhatatlanul, de mindenkítől érezhetően az anyja jut róla eszébe, az a legszebb színházi pillanatokhoz tartozik. Írói modora máskor is ilyen megvesztegető és talán éppen ez teszi elkényeztetetté és kényelmessé. Mert a második felvonás eme epizódjelenete után már elfelejt minden drámát és megelégszik a zsánerképpel és az adomával, hogy azután fölényes jovialitással jóformán be se fejezze darabját, hanem kedves titokként őrizgesse, hogy az immár egészen kiurizálódott Bors István melyik szegény méltóságos Tulogdy kisasszonyt veszi is hát el feleségül a három közül.

A Vigszínház parádés szereposztásban prezentálja a darabot. *Páger* Antal Bors Istvánja, kivéve ott, ahol kabaré színvonal felé süllyed, egyike a művész legjobb alakításainak. Töretlenül jó *Ligeti* Juliska méltóságos asszonya és *Somlay* öreg gentryje. *Bihari* József öreg parasztja külön tanulmányt érdemelne. Benne van egy elnyomorodott, örök proletársorsra kárhoztatott néposztály egész karakterisztikuma. A kis summáslány szerepében feltűnt a fiatal *Zádor* Erzsi, aki majdnem végig néma szerepében teljesen megfogta a közönséget. De az egész nagyszámú együttes kifogástalanul mozgott *Vörös* Pál pompás impresszionista díszletei között és egyaránt hozzájárult a darab őszinte, bensőséges sikeréhez.

ALFRED GEHRI elzászi francia író darabját mutatta be a

Pesti Színház Heltai Jenő konzseniális humorú, párisiasan üde és szellemes fordításában. Fiatal író első darabja a „*Hatodik emelet*” és legfőbb értéke, hogy minden sorát egy lírikus költői hajlandóságú fiatal tehetség írta le, amelyen a mesterség még nem hagyta rajta maszatos nyomait. A „*Hatodik emelet*” nem nagyigényű darab, nem is jár új utakon, inkább színpadi melodráma, alakjai azonban egytől-egyig hamisítatlan párisi atmoszférát árasztanak maguk körül. A „*Hatodik emelet*”, ahol a kövér francia patronne szerint nem történik semmi, valóban nem nagy események tanuja.

Alfred *Gehri* azon az állásponton van, hogy a szegény emberek jó emberek és a francia demokrácia legkellemesebb arculatát villantja előlénk a hatodik emelet lakóinak testvéri együttélésében, marakodásában és szíveskedésében, egymás pumpolásában, szapulásában, szóval az érzelmek mindkét végletén a testvéri szolidaritástól kezdve egészen a névtelen levélírás bestiális ösztöneiig. Galambszívű kettőskönyvelő (*Rózsahegyi* Kálmán kitűnő alakításában) kisleánya beteges és sánta és ezért még sohasem hagyta el a hatodik emeletet. A szomszéd manzardlakásba azonban daliás ifjú kabaréköltő költözik be, aki a kisleánynak szerelemről beszél és a szegény kisleány a montmartrei diák-Don-Juan karjaiba szédül. Ennek a szerelemnek következményei lesznek, amelyet az egész hatodik emelet el akar titkolni a ga-

lambszívű apa és detektívregényíró kettőskönyvelő elől. A kabaréköltő persze nem veheti el a sánta kisleányt, de a háttérben állandóan ott epekszik a jellemes szegény munkásifjú, aki reménytelenül szerelmes a lányba s mikor a kabaréköltő galádul cserbenhagyja áldozatát, a jellemes munkásifjú a saját ölében viszi le a hatodik emeletről a meggyötört kisleányt az anyakönyvvezető elé és az egész hatodik emelet galambszívű demokratikus társasága ríkoló díszbe öltözve kíséri a nászmenetet és az általános ölelkezésben az utolsó pillanatban még a gaz névtelen levélíró asszonykának is megbocsát a nemeslelkű vőlegény, mert a névtelen levélíró, aki majdnem tragédiát idézett elő besúgásával, szintén oly gyengédlelkű, hogy nem bírná el, ha kizárnák az általános boldogság ujjongó menetéből.

Nem is lehet enyhe gúny nélkül elmondani ezt a kis történetet, amíg azonban az ember a darab hatása alatt van, a szereplőkkel együtt sír, nevet, öklel és aggódik a darab szereplőinek sorsáért. Alfred *Gehri* nagyon tehetséges színpadi átlagíró és darabjával olyan tömegszenvélyeket tud kiváltani, mint egy futbalmeccs. Egészen biztos, hogy szép sikere lesz Budapesten, hisz ez a város álmaiban és gondtalanabb, jobbik énjében mindig szeretne egy kissé Páris lenni, szeretné az ottani felelőtlenséget, szabadosságot, sőt mi több: szabadságot is élvezni. A „*Hatodik emelet*” igazi savát és borsát nem a larmoyant vékonyszálú sze-

relmi történet adja meg, hanem a remekül persziflált komikus alakítások kitűnő sorozata, amelynek élén *Gombaszögi* Ella telivérhumorú bohém felesége sok fejhosszal vezet. Oly kitűnő, hogy a darab végén már meg sem kell szólalnia, mert csáléra álló ünnepi kalapjának piros tollai is tapsvihart fakasztanak a nézőtérén. *Tolnai* Klári a nem éppen hálás sánta leányszerepben kedves igénytelenségével és ártatlan érzelmességgel hat. *Básthy* Lajos egyre jobb amorozó, a komikus figurák sorában pedig ismét nagy sikere van *Orsolya* Erzsinek, *Medgyasszay* Vilmának és *Ajtay* Istvánnak. *Perényi* majdnem lehetetlen szerepébe lelket önt azzal, hogy darabosra és kedvesen esetenre mintázza a vajból faragott becsületes munkásifjú alakját. *Székelty* Lujza gyönyörű színpadi jelenség és igen szépen, finoman játszik.

ASZLÁNYI KÁROLY „AMERIKAI KOMÉDIA” című darabja érdekes bizonyosságát adta annak, hogy egy rosszszul megválasztott főszereplő mennyire eltemetheti egy különben igen tehetséges író munkáját is. Ez a darab volt ugyanis, amelynek főszerepét a premier után néhány nappal egy fiatal, a réginél sokkal kevésbé neves színészvő vette át és a darab ebben a második szereposztásban talpára állt, kikerekedett, életet nyert, egyszerűen azért, mert megtalálta a magához való női főszereplőt. Nagy baj színházainknál, hogy alig mernek egy-egy fiatalított szóhoz juttat-

ni, ha csak oly nagy vész nem tornyosul a pénztár felé, hogy már majdnem mindegy, hogy bezárják-e a színházat, vagy pedig azt az öngyilkosság-számba menő merészséget kövessék el, hogy egy fiatal, kevésbé népszerű nevet a színlap legelső soraiba engedjenek emelkedni. A maga szerepkörében oly kitűnő *Mezey Mária*, mint partravetett hal fuldoklott az Amerikai komédia főszerepében, a kis hamupipóke szerénységű *Simon Zsuzsi* pedig egyszeriben életet vitt az egész darabba. Sajnos, ezt a darabot már nem lehetett megmenteni, mert időközben több főszereplőt az ikerszínház új darabjában léptettek föl. Pedig *Aszlányi Károly*, ez a tehetséges, izig-vérig eredeti humorú fiatal író megérdemelte volna, hogy darabja, amelynél sokkal gyengébb alkotásokból sikerült pofoznak ki, jobb elbánsásban részesüljön.

Fergeteges tempóban indul el az „Amerikai komédia”, talán az is a baja, hogy az első jelenetek után túl sok igényt kelt fel a nézőben, amelyet aztán nem tud száz százalékgig beváltani. A nagy hajózási vállalat fiatal főnök-nőjét, aki nemrég örökölte az üzletet, egyik alkalmazottja megcsókolja s ezért kirepül állásából. Mivel azonban a vállalat tízezer dolláros jutalmat és ingyen európai luxusutazást ígér tízezredik utasának, a főnök-nő pedig fősvény pénzhajhász, az elbocsátott alkalmazott felajánlja, hogy öt-száz dollárért elvállalja a tízezredik utas szerepét, ha vele nyeretik meg a jutalomdíjat.

A szerelmes fiatalember ezzel a kis csalafintasággal tényleg megnyeri a leredukált jutalmat, de ügyes zsarolási manőverrel, mivel meg akarja törni főnök-nőjét, aki semmibe sem veszi személyét, majd hogy tönkre nem teszi a Gold Star Line hajózási vállalatot.

Aszlányi Károly humora bőven táplálja a fordulatos darabot, csak az a kár, hogy ez a humor a színpadi akusztikában néha túlélésre sikerült és nem volt, aki kellő mértékben letompította volna. Fiatal író első vagy második színpadi művénél azonban nem szabad túlszigorúan venni ezeket az akusztikai hibákat, mert ahogy a kezdő színész a színpadon tanul meg mozogni és lélekzeni, és fokról-fokra enged fel merevségéből, éppen úgy a kezdő drámaíró sem pattan ki készen Zeus fejéből, hanem a színpadon tanulja meg a kellő mértéket és azokat a határokat, amelyek a háromfalú életben, a színpadon érvényesek. Valószínű, hogy *Aszlányi Károly* sem esik többé olyan apró tévedésekbe, amelyek *Molnár Ferenc* „Doktor úr” vagy „Józsi” című első bohózataiban is feltalálhatók voltak s amelyek darabját imitt-amott, bizony még elhomályosították. Humora kissé túlkeserű és végletes ugyan, amit az elvisejt kritikák bizonyára nem segítenek enyhébbé és emberiesebbé tenni, de általában rövid pregnáns szavakkal tud helyzeteket és alakokat jellemezni és a cselekményt is világos, gyors fordulatokban viszi előre. Jövője van tehát a színpadon. A *Belvárosi Szín-*

ház előadása kissé egyenetlen volt és csak akkor érett ki teljesen a darab, amikor második szereposztásban került színre. *Simon* Zsuzsi a második szereposztás főszereplője eleven, élő figurát varázsolt az első szereposztásban kissé imagináriusan ható főnőknőből. Habár beugrásszerűen vette át a szerepet, abból mégis egyéni ízig-vérig élő alakot tudott formálni és igazán megérdemelné, hogy ne csak pótszerként alkalmazzák, végső esetekben. *Latabár* Kálmán, *Rátkay* Márton és *Gonda* György telivérhumorú alakításai tűntek még ki a darabból, amelynek valószínűleg szerencsésebb rokonait fogjuk nemsokára vizionláthatni színpadjainkon.

VASZARY JÁNOS „KETTEN EGYEDÜL” című új vígjátékában örök-egy témáját, a házasságot bonyolult pszichológiai rejtelmait boncolgatja néha-néha keserű zokogásba fúló, de különben cinikusan fenegyerekeskedő egyéni humorral. Az a baj, hogy állandóan egy húron játszik, ismétli magát és így új darabja érdekességében sokat veszít előtűnk. A téma tehát a régi. Mivel pedig variálni akarja a helyzeteket, sokszor eltér a logikusan kínálkozó egyenes vonaltól és helyette mellékmegoldásokat iktat be darabjába, hogy azután pótbefejezésül visszatérjen régebbi darabjainak zárójelenetéhez. Ez nem volna olyan nagy baj, ha nem éreznénk egy kis fáradtságot ezen az újabb alkotásán, amely egyedül témáinak egyhangúságából következik. Ide-

je volna már, hogy *Vaszary* János kitűnő tehetségével ki lépjen abból a témakörből, amelyet nem mindig ízlésesen választ meg a budapesti házasságok egyrésztének hálószerbatitkait szellőztetve és amelyhez időnként újabb és újabb viccanyagot és szarkasztikus aforizmaszerpentineket fűz csupán, mint mikor valami szegényes polgári lakást farsangi vagy szilveszteri ünnepségre lampionokkal és egyéb papírdíszekkel ékítnek fel. Éppen *Vaszary* János nagyrabecsült tehetsége kíváncsítja meg az erős szavakat, hogy ezt az új, valamivel üdőbb levegőjű színpadi művet tőle kiköveteljük.

Új darabjában a kispolgári banktisztviselő férj sznobul álmodozó felesége az apró balatoni fürdőhelyen egy kis kalandba sodródik. A balilla-autós, Olaszország felé siető éjjeli lovag azonban nem más, mint férje egyik alantasa. Így másnap reggel arra ébrednek, hogy mindketten hazudtak egymásnak és szürke életüket valami sznob álomvilágba akarták áthelyezni, hogy egy kis boldogságot lopjanak maguknak. Ebből a témából kitűnő szatírárt lehetett volna írni és *Vaszary* János írói muníciójából bőven telnék is erre a szatírára, ha nem tenne oly sok engedményt régebbi sikereinek ballasztját hordozva, új darabja rovására. Így azonban csak a régi sineken tologatja a viccektől és aforizmáktól már-már roskadozó drámai szerelvényt és nem mutat nekünk új tájakat és nem vezet el az áporodott levegőből a kissé

szabadabb, keveretlenebb atmoszférájú magaslatokra sem. A kitűnő szereposztás és a szerzőnek a részletekben igazán sikerült rendezése így is kellemes középsíkert csiholt ki a kissé elnyújtott, heterogén vigjátékból. *Lázár* Mária, a kissé bambán álmodozó nő ingatag szerepében kitűnő volt és gazdag egyéni színiskálával sok apró jellegzetes nüansszal tette élővé a feleség alakját. *Törzs* Jenő a kispolgárian anyagias és kicsinyes férj szerepét bravúros élet-szerűséggel telítette meg. Szinte kellemetlenül az a kevésbé megnyerő férjtípus volt, akinek a szerző intenciói szerint lennie kellett. Csak egé-

szen nagy színészek engedhetik meg maguknak azt a fényűzést, hogy a megrajzolt alakban antipatikusok, művészetükben pedig megragadóak tudnak lenni egyszerre. *Hajmássy* Miklós az udvarló szerepét kitűnő ösztönrel találta el. Ez a fiatal színész szemmel kísérhetően, szerepről-szerepre létszerűbb és elmélyedettebb lesz. Három karakteralakítás: *Bilicsy* Tivadar kotnyeles pincére, *Pataky* Miklós horgász fogorvosa és *Földényi* László kritikusa márkás epizódalakítások, amelyek még sokáig megmaradnak a néző emlékezetében.

Possonyi László.

K Ö N Y V E K

M A G Y A R I R Ó K

Possonyi Lászlóról az „Üldözni fognak titeket” megjelenése alkalmából

Possonyi Lászlót eddig mint megfontolt, józan kritikust becsültük, aki a színházi és irodalmi világ zsivajgásában bölcs mérséklettel és nyugalommal osztotta biztos ítéletét. Sivár kritikai állapotaink a „két szomszéd vár”-ra emlékeztetnek, két szomszéd kávéháza, melyből egymást lövik az írók. A kávéház jellege s az irodalmi pajtáskodás mérve határozza meg, hogy miként kell valakit egekig magasztalni, vagy lecsepülni az agyagosig. Ezek az írók nem az örökkévalóságnak írnak, hanem egymás bosszantására. „Írok valami csodálatosat! — kiált fel a mai ifjú író — hadd pukkadjanak a barátaim!” az ifjú író ifjú kritikus pedig új művet kreál a „csodálatos” műből. Nem kritikát ír róla, hanem önálló csevegést. Egy szójáték kedvéért hajlandó lelőni az egész művet. Mondjuk ír valaki egy könyvet „Utolsó jelenések” címmel. Mi a dolga ekkor a mai kritikusnak? 1. A könyvet nem olvasni, 2. szellemes kis

krokit írni, melyben fordulatosan és ötlet-dúsan abban reménykedik, hogy a szerző jelenése valóban utolsó.

Az eféle játékot nálunk ma kritikának nevezik. A mai kritikus illetéktelenül a mű elé áll, a mai kritikus eszünkbe juttatja a híres anekdótát a híres francia író temetéséről, melyen egy ifjú író oly ünnepélyesen és buzgólkodva szaladgált föl és alá a gyászoló seregben, hogy valaki kénytelen volt rászólni: Hallja, fiatalember, ön oly feltűnően viselkedik, mint ha legalább is ön lenne a halott!

De nem akarok magam is ugyanebbe a hibába esni s illetéktelen csevegésemmel elborítani Possonyi művét. Igaz, hogy nem is vagyok kritikus. De (szinte önvédelemből) megvizsgáltam kritikusaink módszerét s vizsgálatom alapján végre ki kell mondanom, hogy oly feltűnően írnak a mű kapcsán önmagukról, mintha legalább is ők lennének a szerzők. Kritikáikban mindenképpen önmagukat koszorúzzák meg. Megjelent egy húszíves regény? A kritikus ír róla egy fél hasábot, melyben bizalmas vallomásokat közöl önmagáról, elbűvöli az olvasót e másodrendű silány lírizmussal.

Possonyi László higgadt, tárgyilagos és személytelen irodalomtörténeti működése az újabb magyar irodalom kritikai exhibicionizmusában szinte az egyetlen kivétel. Possonyi mindenkor a művet tette mérlegre, a kitűnő írói arcképekben nem önmaga vonásait rajzolta, hanem az íróét. Mindannyian emlékezünk arra a pompás sorozatára, melyben a magyar széppróza jelenéseit élesen, hibátlanul és pártatlanul bemutatta. De az elfogulatlanságnak, az okos osztályozásnak, a nyugalmas ítélkezésnek csak az lehet birtokában, akinek nincs szüksége arra, hogy vékony mondanivalóját és fakó élményeit a kész művek bírálatában fitogtassa. Gyanúsak a színpadi kritikusok, kiknek nincs közük a színpadhoz. Possonyi László színházi bírálatai azért mértékadóak és illetékesek, mert maga is a színpad hivatott ismerője és mestere. Majdnem azt írtam: *mestersége* néki a színpad, mert ez valóban nemcsak művészet, hanem — a szó legmagasabb jelentésében — mesterség is. Hogy e mesterséget és művészetet érti, lelkében és idegeiben hordozza, bizonyosságot tett erről híres Calderon átdolgozásával, melyet színpadi irodalmunk legszerencsésebb magyarításának mondhatunk. Az Apostolokról szóló Játékkal pedig a színpad-szerű új magyar verselés elevenségét, játékos könnyedségét és reális erejét igazolta.

Most jelent meg Possonyi László első regénye, az „*Üldözni fognak titeket.*” Ez a regénye is, mint színpadi munkái, a személytelen kritikusra és a személyes művészre mutat. Bírálatainak szerkezetét úgy építi meg, hogy kívül áll a megbírált

művön, de maga műveiben annál inkább érezzük a művész, az alkotó személyes hevületét, érzelmeinek izzását, stílusának elsodró erejét s az eseményeknek, a történetnek zuhogását. Mert Possonyira bizvást mondhatjuk a már-már elkoptatott szót, hogy *született elbeszélő*. A mesének, egy idegen világnak, az emberi sorsoknak ezt a varázslatos bonyolítását, ezt a regény-hősöket teremtő fantáziáját, a környezetet, valóságot és képzeletet fölényesen és elbűvölően egybe olvasztó tudatosságot régóta hiányoljuk az önvallomás-regények mai áradatában. Ezért öröme nemcsak a katolikus, de az egész magyar irodalomnak ez a katolikus szellemű regény. Mert katolikus ez a mű, — hőseinek életében, a zűrzavarban s a sötétségben, az Isteni Gondviselést érezzük. Nem kegyeskedik, nem a nyulékony pietizmus szüleménye, hanem a *redlís*-ban mutatja meg, az életben, az eseményekben, a következményekben, hogy mindenhol Istennel találkozunk. Megragadó írás-művészet és izgalmas, az igazi nagy elbeszélőkre emlékeztető izgalmas történet egységében, a kárhozat zúgásának és az üdvösség ragyogásának költészetében bontakozik ki Possonyi írói nagysága és diadala. Diadalmas regény ez, a keresztény küzdelemnek, a keresztény életnek örök diadala, — és diadala egy írónak, aki — szilárdan és egyenesen megállva a kereszténység szikla-talapzatán — elmondotta e világnak a bonyolult élet egy részletében az életet s a bonyodalomból kifejtette az egyetlen és örök megoldást.

Horváth Béla.

HARSÁNYI LAJOS : ZUGÓ MÁRTON. (Révai kiadás.) *Harsányi* Lajos is a háborúutáni magyar faluról ír, mint népi íróink legnagyobb része és a falu életében éppúgy meglátja az apró tragédiákat, a szociális nyomort, a gyermekek, férjek és anyák váratlan pusztulását, vagy az anyagi összeomlást, mint többi szociális beállítású írónk. Zugó Márton dunántúli faluja is tele van gonddal, bajjal, de *Harsányi* nagyszerű leírásai közben mégis egy más, boldogabb világba kerülünk. Apró írásai nyomán szinte orrunkban érezzük a kémények füstjét, a nyári utak po-

rát, körülöttünk zúg a télidők havazása és szinte halljuk a sárbafulladt falu lakóinak szinte hangtalan pihegését. *Harsányi* Lajos valóságos életet teremt, minden figurája húsból-vérből való, élő ember. Mégis valami biztató béke, szinte a gyermekkorunkból felénk intő boldogság-íz lopódzik a lelkünkbe, amikor ennek a könyvnek apró remekbeírt darabjait olvassuk. Egy költői és egy papi lélek szűrőjén át lépnek eléink ezek az alakok és bár ruhájuk foltos, tenyerük munkától kerges és az emberi lélek minden kinját és baját éppúgy magukon viselik, mint a töb-

bi halandók, ha életük tükrébe nézünk, mégis azt mondjuk: szép az élet, jó élni. Ezt mondjuk és azt érezzük, hogy Isten áll minden dolgok felett.

Csak költő láthatta és írhatta meg ezt a könyvet, amelynek nyomán a friss kenyér és a természetes édesgű tej íze olvad szét jólesően a szánkban. *Harsányi* Lajos néhány szóval vagy mondattal többet tud kifejezni, mint a lapos próza egész oldalai. Műveiben csodálatos szintézisben ölelkezik a katolikus lélek és a költői látásmód és ebben a szintézisben az a legérdekesebb, hogy tökéletes realitással jelennek meg benne a falu szegényei és gazdagjai és mindaz a sok gazdasági, higiéniai, politikai, szóval: egészben véve szociális probléma, amely a háborútáni magyar falvak lelkét nyugtalanítja. Zugó Márton, a falu bölcse azonban mind-ezekre a bajokra jótanáccsal tud élni, vagy legalábbis józan ésszel mutatja meg a kibontakozás útját. *Harsányi* Lajos könyve így megkapó költői szépségei mellett valóságos pedagógiai mű is egyúttal, melyet városi és falusi ember egyforma gyönyörűséggel forgathat. Méltó is arra, hogy annyira elhanyagolt vidéki könyvtárainkban a főhelyet foglalja el az irodalmi nívójú, amellet népnevelő könyvek élén. Reméljük, hogy Zugó Márton példáján a magyar falvakban új Zugó Mártonok nőnek majd fel, követve a legnemesebb és legtisztább magyar tradíciót, a városokban pedig a falusi élettől

elszakadt, bizony-bizony sokszor eltorzult látású aszfalt-emberek ezen a könyvön keresztül újra magukhoz ölelik a falut szegény és gazdag embereivel, örömeivel és bajjaival és újra megszeretik azt az életközösséget, amelyből hosszabb, vagy rövidebb ideje a városiak nagyrésze kiszakadt. Mert *Harsányi* Lajos kalauzolása mellett mindnyájunkban felébred a szeretet, a szolidaritás vágya és mindazok az érzések, amelyből egy boldogabb és szociális életében kiegyensúlyozottabb Magyarország megszülethet.

P. L.

THURZÓ LÁSZLÓ: ELŐJÁTÉK. (Franklin kiadás.) „Egy gyerekkor regénye”, mondja az alcím: háromszáznegyvenhárom sűrű oldalon Simon Géának, a „kisfiúnak” élet-történetét kapjuk megszületésétől tizenötödik évéig. A kisfiú nyolcadik hónapban jön a világra, koraszülött, s ez a defektus a regény végéig elkíséri: játszótársai, majd később osztálytársai kiközösítik maguk közül, ami nem is csodálatos, mert viselkedése meglehetősen ellenszenves s még jóakaróival szemben is pökhendi. Amikor a tanítónéni egy kis aljas tette után szemrehányóan azt mondja neki: „Úgy szerettelek, mint a fiamat, és most...”, a kisfiú „úgy érzi, ártalmatlan, ropogóshéjú, undorító bogarat tapos el, amikor felel: — Én nem szerettem tanítónénit. Sohasem szerettem.” (157. l.)

Sajnos, sem a regény atmoszférája, sem alakjai nem válnak rokonszenvessé előt-

tünk, mert valami, szinte tudatos lelki sivárság árad el a könyv lapjain. Az öreg Kreydernéről, akit Thurzó állandóan „grószmaminak” szólít, maga a kisfiú állapítja meg, hogy „grószmami nemcsak zsarnok, nemcsak telhetetlen, uraskodó, örökkön kielégíthetetlen, vérszívó, hanem boldogtalan és kisemmizett is”. (295. l.) Ez a sváb öregasszony annyira utálja vejét, a betolakodott magyart, hogy az a háború kitörésekor a felszabadultság örömeivel megy ki a frontra s négy évig életjelt sem ad magáról. Még a kisfiú mamája a legrokonszenvesebb, ez a szegény, tehetetlen asszony, aki szánalmasan vergődik grószmami és apa között.

Mindez még nem lenne baj, hiszen a regényírónak joga van a legellenszenvesebb típusok szerepeltetésére is, ezek az alakok azonban oly érdektelenül vergődnek előttünk, hogy felmerül a gyanú: nem az író felfogásában van-e a hiba, aki nem az emberek lelkét látja meg, hanem testi lényük külső kis megnyilvánulásait. Sajnos, sokkal több gondot fordít a különböző párolgások, szagok és illatok érzékeltetésére (a „kerítően émelyítő szag”-tól a „lógombócszag”-ig minden árnyalat megtalálható), mint a mélyebb emberi jelenségek rajzolására.

Zavarban lennék, ha ennek a vaskos regénynek cselekményéről kellene beszámolnunk, mert a részletek jelentéktelenek (mindig az volt az érzésünk, hogy harminc-negyven egyszínű novella so-

rozata a könyv), gyakran unalmasak; fejlődés, szerkesztő-művészet, drámai feszültség, fordulat, teljesen hiányzik: éppúgy be lehetett volna fejezni kétszáz oldal után, mint folytatni újabb kötetekben. Szeretnénk megindokolni állításunkat. A gyerekkor élményei, álmai, kisebb-nagyobb eseményei Dickenstől Proustig kedvelt témát szolgáltattak a regényíró számára. De maradandót csak akkor hoztak létre, ha vagy lírai szemmel nézték s mintegy átvarázsolták a szürke, semmitmondó eseményeket, vagy meleg szívvel mondták el a gyermek szenvedéseit és örömeit, vagy az analízis mikroszkópjával vizsgálták a kezdő élet mély titkait. Thurzóból teljesen hiányzik a lírai lágyság és érzékenység, szívtelen, vagy szégyenli megmutatni a szívét, lélektanilag pedig felkészületlen. Csaknem azt mondhatjuk mi is erről a könyvről, amit a kisfiú apja a gyermek írói próbálkozásáról: „Olvassa a drámát, hosszú mondataival és kacskaringós párbeszédeivel, melyekből úgy hull ki minden szó és minden gondolat, mint zsákból a fűrészpor. Olvas tovább, egyre reménytelenebbül tehetégtelennek érzi a kisfiút és nem látja tőle idegen világot a sok felvetett felkiáltás, hamis pátoz között”. (302. l.)

De ne legyünk igazságtalanok. Az *Előjátékban* találkozunk hangulatos leírásokkal is, melyek szimbólikus értelmükkel éppúgy megfogják az olvasót, mint festőiségiükkel. Ilyen például a regény meg-

indulása: a szeles, havas táj a befagyott Dunával és a hazafelé siető Öregkisasszony-nal. Aki ezt a jelenetet így tudja érzékelteni, lelke mélyén mégis csak költő. A leírások mellett egy-egy apró megfigyelés, kesernyés vagy szellemes hasonlat, finom írónikus célzás arra enged következtetni, hogy szerzőnk fogékony lélek. Csak az a kár, hogy a hangulatos téli tájkép Tormay Cecile *Régi ház*-ának első fejezetére emlékeztet, s a szellemes vagy kesernyés hasonlatok, megjegyzések Márai Sándor írói modorának utánérzései: *Nyugdíjas pálmák* kókkadnak a langyos, üvegfalas folyosón”, „a kisfiú a paradicsomlevesre néz, az úszkáló *angolkóros nudlikra*”, gyászkeretek a körmei, mint egy halotti jelenés” stb. stb. A Márai-hatás a regény kiábrándult hangjában, polgár-romantikájában, környezet- és helyzet-leírásaiban is erősen érezhető.

Végül nem szabad elhallgatnunk egy nagyon szomorú tény. Thurzó regénye egy gyermek öntudatraébredésének a története; mindenről szó van itt, csak a lélekről nem. Ha Géza, a negyedik gimnazista misére megy „az édes kelkáposztaszagú rendházi épületbe”, a templomot „bűdösnek” (sic!) találja az ázott ruháktól. „a kórus bömből”, a házfőnök „repedt fazék-hangon, szívhezszólón énekel”, „a mise végtelen hosszú”. (298. l.) Ebben a regényben minden úgy történik, mintha Krisztus nem váltotta volna meg a világot, a vallás csak külsőség, legjobb eset-

ben intellektuális élmény. („Olyan nehéz megmaradni — tanuskodik most az anya a kisfiú mellett, — annyival szebb a biztosnál a bizonytalanabb! a hitnél a hitetlenség!” 195. l.) Ez a póz talán illett egy századvégi francia intellektuelhez, de furcsa egy törekvő, katolikus-szelleműnek ismert író első regényéhez.

Nagy Tamás.

KÜLFÖLDI ÍRÓK

G. K. CHESTERTON: AQUINÓI SZENT TAMÁS (Szent István Társulat kiadása). „Aquinoi Szent Tamás — írja *Chesterton* — nemrég újra megjelent az egyetemek és a szalonok kultúrcevegeéseiben és még hozzá olyan lendülettel, hogy tíz évvel ezelőtt alaposan meghökkentett volna mindenkit. A hangulat, amely középpontjául választotta, kétségtelenül nagyban különbözik attól, amely húsz évvel ezelőtt Szent Ferencet tette népszerűvé. *A szent: orvosság, mert ellenméreg*. Ez az oka annak, hogy gyakran vértanú: ellenméreg lévén, összetévesztik a méreggel. Általában azzal újítja és gyógyítja meg a világot, hogy fokozott adagban adja be neki azt, amit a világ épen elhanyagol. Már pedig egyáltalában nem ugyanazt hanyagolja el minden korban. Minden nemzedék ösztönösen keresi a maga szentjét, de ez nem az, akit az emberek kívánnak, hanem inkább az, akire szükségük van. Minden biztonnyal ez az igazi értelme azoknak az annyszor félreértett igéknek amelyeket

Krisztus intézett az első szentekhez: Ti vagytok a föld sava". Ezért a történelem paradoxona, hogy minden nemzedéket az a szent téríti meg, aki leginkább ellentmond neki. Szent Ferenc furcsán, csaknem félelmetesen vonzotta a Viktória királynő korabeli embereket, azokat a tizenkilencedik századbéli angolokat, akik első pillantásra annyira fennhordták az orrukat jólmenő üzletük és józan eszük miatt. A tizenkilencedik század tehát éppen azért kapaszkodott a szentferenci romantikába, mert elhanyagolta a romantikát, a huszadik század pedig azért kapaszkodik máris a szenttamási racionalista teológiába, mert elhanyagolja a rációt. A múlt század túlságosan elnyárspolgárriasodott világába csavargó képében tért vissza a kereszténység; a mai alaposan elvadult világba a logika tanárának képében."

Ez a kis idézet csak halvány képet ad a szellem ama üdítő fürdőjéről, amelyben *Chesterton* minden olvasóját részesíti. *Chesterton* könyvét a kilencven százalékból protestáns angol olvasóközönségnek írta és így elsősorban logikus érvekkel kellett megfognia ezt a katolicizmussal ellenségesen szembenálló tömeget. Könyvét épp ez az erőfeszítés teszi rendkívüli módon élvezetessé. Szellemességben nem marad el a másik nagy angol koponya, G. B. *Shaw* mögött, csakhogy amíg *Shaw* rendszer és korlát nélkül szórja szét szellemének forgácsait, és a negativumokba téved, *Chesterton* katoli-

cizmusa folytán pozitív előjelű szellem.

Különös értékét jelenti az új magyar *Chesterton* kötetnek *Boldizsár* Iván kristálytiszta magyarságú, szabatosan egyszerű és metszően szellemes fordítása amely méltán érdemli ki a legjobb magyar *Chesterton* fordítás címét. *Chesterton* régebbi elméleti művei éppen nehézkes fordítás miatt nem örvendhettek kellő népszerűségnek mináink. Most hogy konzzenziális közvetítésben vált sajátunkká *Chesterton* egyik legmegragadóbb írása, bizonyára nem marad el az a megérdemelt nagy könyvsiker sem, amelyet ez a mű minden kultúrországban elért. A Szent István Társulat kiválóan ízléses formában adta ki *Chesterton* művét, amelyet minden kultúrembernek ismernie kell s amely a szentév legértékesebb könyvújdoncsága.

Posszonyi László.

HENRY DE MONTHERLANT: AGGLEGÉNYEK. (Franklin kiadás.) A lélekrajz alaposágában, az egészen kis dolgokból és megfigyelésekből grandiózus írói művé építettségében leginkább *Dosztojevszkij*: *Sztepancsikovo lakosai*" című nagyszerű humorú írásához hasonlítható ez a mű. „Agglegények” a címe, de talán még találóbb lenne a „Csodabogarak”, mert az a három öregúr, akiről szól, valódi csodabogár. Egy elhaló francia arisztokrata család végső sarjai a könyv szereplői, akik már annyira erőtlenekek, vértelenek, dekadensek, hogy jóformán nem is törté-

nik velük semmi. *Montherlant* csak lassú halódásukat, az étellel való tehetetlenségüket, apró rigolyáikat írja le vesékbe látó aprólékossággal és cinikus humorral. *Dosztojevszkij* Sztepancsikovójában szerepelnek ép emberek is, humoros leányszöktetések történnek, s a torz figurák csak a regény szereplőinek egyik hányadát teszik ki. *Montherlant* szereplői egytől egyig ütődött, beteg, paranoiás emberek, a meddőség köldöklesei, a lassú elmúlás klinikai kóresetei, akiket egy klinikai orvos szenvtelenségével boncol fel előttünk a szerző, mint ahogy Elie de Coëtquidam zsebeit is kiforgatja előttünk az utolsó kenyérmorzsáig és dohányhulladékig.

Jó könyvet, művészi könyvet, de velejéig meddő könyvet írt *Montherlant*. Szereplői vegetáló véglények inkább, mint emberek. Csak kétszer villan fel a könyvben valami kis jele annak, hogy lélek is van és léleknek külön birodalma és élete. A léleklátás kedvelői szeretni is fogják ezt a nagyon kiábrándult, egyéniségében megragadó, valóban mesteri írást, amelyet *Illés Endre* szerelmes odaadással ültetett át magyar nyelvre, hogy az eredeti mű minden szépségét, válogatott artisztikumát átmentse nyelvünkre. Ez a könyv minden meddősége ellenére is nyeresége a magyar fordítási irodalomnak, mert korunk egyik legelőkelőbb művészenek és stílisztájának művét törés nélkül adja vissza.

Possonyi László.

MARGARET MITCHEL „EL-FÚJTA A SZÉL” (Singer és Wolfner kiadása). A mai angol regényírás legfontosabb alapeleme a hely és az idő tényének ok és okozati összefüggésén alapszik. Úgy megválasztani a cselekmény helyét, hogy időbelileg hatalmas távlatot adjon a történés tökéletes kifejtésére.

Az 1861-64-i amerikai polgárháború, a híres Dél-Észak háború áll a történet háttérben, ennek kedvező vagy kedvezőtlen fordulata irányítja a szereplők mozgását és gondolatait.

A középpontban álló Scarlett O'Hara, akinek szerelmét, küzdelmeit, csalódását és lelki fejlődését éles meglátással, a mai „flapper typus” ösanyjának mintázott a szerző, egyike az utolsó évek legkimagaslóbb regényalakjainak. Jellemfestése és figurális beállítása, minden alaknak elsőrangú. Regényszerkezetileg kitűnő és lebilincselően érdekes.

Az elkényeztetett délvidéki leány, akinek minden gondja az öltözködés és hódítás, hogy törődik át a környező események hatására, gondolkodó, erősakarátú egészséges aszszonnyá.

Mint támad föl benne, akinek két igaz érzését „elfújta a szél”, újra a tettvágy és az erőszakos mai szellemű élniakarás. Scarlett O'Hara a mai Amerika. A gyermekesen szentimentális, de a megfontoltan, hideg egyszerűséggel gondolkodó, életet teremtő ember.

A regényt Kosáryné - Réz Lola fordította.

(-y-c)

JUST BÉLA

HAJNALI KETTŐ

RÉVAI TESTVÉREK

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK
KORSZERŰ ÉRTELMEZÉSÉT MUNKÁLJA

AZ ORSZÁG ÚTJA

HAVI ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI FOLYOIRAT.
SZERKESZTIK: BARANKOVICS ISTVÁN ÉS DESSEWFFY GYULA GRÖF.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGY ÉVRE 5.— PENGÓ
FEL ÉVRE 2.50 PENGÓ
EGYES SZÁM ÁRA 50 F

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. KER, VÁCI-UTCA 46. II. EM. 3.
TELEFON 18—22—40. — MUTATVÁNYSZÁMOT KÉSZSÉGGEL KÜLD A KIADÓHIVATAL

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.

Possonyi László

ÜLDÖZNI
FOGNAK TITEKET

R é v a i k i a d á s